

Carl Adam Hansen

Nysted

1409 - 1909

1409 - NYSTED - 1909

Velkommen til Nysteds historie!

Denne tekst er skannet fra en fotokopi af bogen fra 1909. Det har forårsaget de indlejrede billeders ringe kvalitet. Der kan også forekomme enkelte fejl i forhold til den oprindelige tekst på grund af oversete skanningsfejl.

Rettelserne, som C. A. Hansen har anført på side 67, er indføjet i teksten.

For at holde den oprindelige sidenummerering er der undervejs en del blanke sider. Af samme grund er siderne ikke fyldt helt ud.

For at lette orienteringen i teksten har jeg lavet nedenstående indholdsliste.

20. juli 2006 Erik Damskier

januar 2016 er billedmaterialet forbedret og enkelte rettelser foretaget.

Indhold

Titelblad	5	Bataillen i Herritslev	30
Forord	7	1800-tallet	32
Kilder	8	Aarestrup	32
Købstadsrettigheder	9	1848	35
Den tidlige historie	11	1850'erne	37
Klosteret	11	Sygdom	38
1400-1600 tallet	12	1864	39
1700 tallet	13	Optur og konkurs	40
Kirke og præster	13	Stormflod 1872	43
Begravelser	21	Politiske partier	43
Bybrande	24	Trafik	44
Latinskolen	26	Fiskeri	47
Danske Christendoms Skole	27	Foreningsliv	49
Bystyret	28	1900-tallet	51
Møllerproces	29	Indbyggertal	52
Stivelses- og pudderfabrik	29	Byen 1909	54
Salpeterværk	30	Diverse navnelister	fra 59

NYSTED

1409 — 7. DECEMBER — 1909

AF

CARL ADAM HANSEN.

I ANLEDNING AF NYSTEDS 500 AARS JUBILÆUM.

UDGIVET AF BYRAADET.



NYSTED

I KOMMISSION HOS N. SIDENIUS

1909

FORORD.

Det var ikke uden store Betænkeligheder, at jeg gik ind paa at udarbejde dette lille Skrift i Anledning af Nysteds 500 Aars Jubilæum som Købstad. Det burde være skrevet af en Historiker af Faget.

Men dels var Tiden allerede saa fremrykket, at en indgaaende Ransagning af Arkiverne maatte anses for udelukket, dels spillede ogsaa Hensynet til de Udgifter, et større historisk Værk vilde kræve, en Rolle.

Det var endelig at vente, at Udbyttet ikke fuldt ud vilde svare til Anstrengelserne. Thi Nysted har alle Dage været en beskeden lille By, der ikke paa noget Tidspunkt er traadt i Forgrunden paa Historiens Skueplads. Dertil kommer, at antagelig en stor Mængde Arkivsager ere gaaede tabt, i de mange Ildebrande, der have hjemsøgt Byen. Ogsaa af den Grund vilde Arkiverne maaske ikke kunne yde noget overvældende stort Bidrag til Oplysning om dens Historie og Udvikling.

Da Byraadet alligevel mente, at Nysted ikke helt burde undlade at benytte denne enestaaende Lejlighed til at minde om sin Tilværelse, og da jeg samstemmer med det ærede Byraad i denne Betragtning, har jeg ikke villet undslaa mig for at imødekomme den til mig rettede Opfordring.

Til det mig overdragne Hverv medbringer jeg dog nogle Betingelser og Forudsætninger. Jeg har i en Menneskealder levet her i Byen og har i 18 Aar været Medlem af Byraadet. Jeg har altsaa haft baade Lejlighed, Adgang og Forpligtelse til at sætte mig ind i mange Forhold, og jeg har i mange Aar syslet med det foreliggende Emne - om end ikke med Udgivelsen af et Skrift som nærværende for øje. Jeg har forlængst gennemført Byraadets og dets Forgænger, Borgerrepræsentationens Forhandlingsprotokoller saavel som Præsteembedets Arkiv. I sidstnævnte op-

bevaredes indtil for nogle Aar siden et meget værdifuldt Haandskrift af Kordegn *Hans Jacob Wejer*, betitlet: "Copie af Nyested Kirckes forefundne Amindelses-Tegninger, Monumenter, Graf-Skrifter etc. etc. Med Appendix om Nyesteds Skoele. Nyested d. 19^{de} Novbr. 1761". Bogen blev laant ud og skal være havnet i en offentlig Samling (Nationalmusæet?). Der blev lovet en Afskrift; men flere Aar ere nu forløbne, uden at en saadan er modtaget. Heldigvis havde jeg taget et udførligt Uddrag.

Jeg har selvfølgelig tillige benyttet forskellige tilgængelige trykte Værker, saasom: *Hans de Hofman*: Samlinger af Publique og Private Stiftelser, Foundationer og Gavebreve, som forefindes udi Danmark og Norge. Kbhvn. 1760.; *Erich Pontoppidan*: Den danske Atlas. Tome III. Kbhvn. 1767; *Wedels* Indenlandsrejse, 1806; *Eiler Hagerup Tregder*: Haandbog for Reisende i Kongeriget Danmark, 1823; *Chr. B. Jensens* Provinciallexicon, 1830; *Immanuel Barfod*: Den falsterske Gejstligheds Personal-historie, Nykøb. F. 1851; *P. Rhode*: Samlinger til de danske Øer Laalands og Falsters Historie, udg. af *J. J. F. Friis*, Kbhvn. 1859; *J. R. Friis*: Historisk-topografiske Efterretninger om Musse Herred i Laaland. Kbhvn. 1872; *Trap's* Danmark o.fl.a.

For nogle personalhistoriske Oplysninger skylder jeg Hr. Kantor *Viggo Holm* i Nykøbing F. min bedste Tak.

Jeg er mig vel bevidst, at min Fremstilling i mange Maader er mangelfuld, ufuldstændig og brudstykkeagtig, og at jeg derfor maa stille store Krav til ærede Læseres Overbærenhed.

Nysted i September 1909. Forfatteren.



NYSTEDS VAABEN.

Det Dokument, hvorved *Erik af Pommern* d. 7^{de} December 1409 skænkede Nysted Købstadprivilegier, har oprindeligt været opbevaret i Byens Arkiv, men findes ikke mere her, heller ikke i Rigsarkivet. Det maa derfor antages at være gaaet til Grunde, sandsynligvis ved Raadhusets Brand 1654. I det kongelige Bibliotek har jeg taget en Afskrift efter en Kopi i et haandskrevet Eksempel af Resens Atlas (*Petri Resenii Atlas Danicus* Tom. V. Pag. 291). Det er med en let Modernisering af Stil og Retskrivning saalydende *):

"Vi Erich med Guds Naade Danmarks, Sveriges, Norges, Venders og Goters Konge, Hertug i Pommern hilse alle Mænd, der se, høre eller læse dette vort Brev, evindeligt med Guds og vor Naade og kundgøre for alle Mænd saavel de, der nu ere, som de, der end komme skulle, at vi ved nærværende Brev give vore kære Borgere af Nystade i Lolland fri og frelse for alle Haande Arbejde og Skat, som de hertil have været vante at give og gøre til vort Slot Aaleholm, og saadan frihed unde vi Boe Laurenszen og Lybiche Brynne og alle andre, paa det forskrevne Gods bo og bygge, og den Skat, de skulle give, den skal vore Bymænd af Nysted til Hjælp komme i den Skat, som de os hvert aar give skulle, med saadanne Vilkaar, at de skulle os hvert aar efter den Dag give til Skat halvfemtesinds tyve lybske mark, to Læster Byg eller alt, og

*) Kongebrevets væsentlige Indhold er gengivet i *Kr. Erslev: Repertorium Diplomaticum regni Danici mediævalis*. III. S. 127-128.

dertil skulle de os give af hvert Skib, som til Sildefiskeri farer, een Tønde Sild. Item unde vi dem, at de maa faa det Stræde fri, som de have os ombedet; item unde vi dem Fægang og Ildebrand, saasom de hertil have haft. Item ville vi, at alle disse stykker skal evig blive, og ingen Mand skal dem Magt have i andre Maader at vende uden vi eller den, som Konge efter os i Danmark vorder. Item forbyde vi alle vore Høvedsmænd, Fogder, Ombudsmænd og alle andre, hvo helst de ere, at de ikke forskrevne vore Borgere over disse vore Naader i nogen Maade forurette. Til Vidnes byrd er vort Sekret hængt for dette Brev, skrevet på vort Slot Nyborg, under vor Herres Fødselsaar Tusinde fire Hundrede paa det niende, den Lørdag næst efter S. Nicolai Dag”

At *Erik af Pommern* gav Nysted saavel som adskillige andre Byer Købstadrettigheder, skyldtes ikke en Tilfældighed, men er Udtryk for en klog og maalbevidst Bestræbelse for at støtte og fremme Handel og Haandværk i Danmark. Han vilde derved bidrage til at frigøre Landet fra dets Afhængighedsforhold til Hansestæderne. At det ikke lykkedes ham, hverken paa denne indirekte Maade eller ved krigerske Bedrifter, og at der skulde hengaa over hundrede Aar, før Hansaforbundets Magt blev brudt, er bekendt nok.

Nysteds Købstadsprivilegier blev i den efterfølgende Tid gentagne Gange stadfæstede, saaledes i Aaret 1519 af Christian den Anden, og nye Retligheder blev tilføjede: 1598 Brugen af Klostermarken, og 1527 havde Frederik den Første givet Borgerne "fri Ildebrand paa vor og Kronens Skov, som kaldes Backeskov og ligger ,til vort Slot Aaleholm".

Af Købstæderne i Lolland-Falsters Stift have Saksjøbing, Nakskov og Stubbekøbing Privilegier af ældre Dato end Nysted, medens Nykøbings, Maribos og Rødbys ere yngre.

Nysteds Vaaben er et tremastet Skib. Paa Bagsiden af det gamle Signet staar: "Jacop Ebbesøn 1584".

Da Nysted 1409 ophøjedes til Købstad, havde den allerede en Fortid at se tilbage paa som Landsby, hvis Indvaanere havde været vornede under Aalholm.

Men længe før den Tid, Aartusinder tilbage i Tiden, har Egnen været stærkt befolket, derom vidne de overordentlig talrige Oldsager, navnlig fra den ældste Stenalder. Langs Spadserevejen til Skansen forefindes de i Mængde, og ved Opmudringen af Sejlløbet i Aarene 1899-1900 fandtes i Havet udfor Skansen omtrent 500 Fod fra Land paa 8-9 Fods Dybde Masser af Flækker, raat tilhugne Spyd- og Pilespidser, Fiskekroge og enkelte Økser foruden ca. 30 Gevire af Kronhjorte, hvoraf flere ved afhuggede Spidser bar Spor af at have været i Menneskehænder. Har Landet sænket sig? Det ligger jo Syd for den Linie, der kan drages fra Nissum Fjord til Falster.

Hvor langt tilbage i Tiden Nysteds første Oprindelse skal søges, kan ikke med Sikkerhed paavises; men der kan ikke være Tvivl om, at den er opstaaet i Læ af Aalholm, den stærke Borg, der kunde yde Beskyttelse, naar Genboerne hinsides Østersøen, Venderne, gjorde Landgang og fore hærgende og plyndrende henover Landet.

En anden Omstændighed kan ogsaa have bidraget til Nysteds Fremvækst, nemlig den, at der 1286 opførtes et Franciskanerkloster tæt østenfor Byen. Det skal være stiftet af Ejerne af Kærstrup og Kjelstrup i Errindlev Sogn. De historiske Optegnelser om dette Kloster ere kun faa. 1293 og 1415 skal det have været Sæde for Ordensforsamlinger. 1392 døde her Biskop Valdemar Podebusk paa en Visitatsrejse og blev begravet i Klosterkirken. Efter Reformationen var det Graabrødrenes sidste Tilflugtssted i Danmark, idet det først ophævedes 1538. 1554 fik Sognepræsten i Nysted, Niels Wulf, Lov til at benytte Klosterets Abild- og Humlehave, medens Agerjorden lagdes ind under Aalholm. Allerede 1551 paa-begyndtes Nedbrydningen; Murstenene brugtes til Istandsættelse af Aalholm, og store Ladninger førtes paa Kongens Befaling til Nakskov, Kolding og København. Endnu omkring Aar 1800 var der Levninger tilbage, saa at den daværende Ejer af Pladsen, Told- og Konsumptionsinspektøren, kunde optage baade brændte Sten og over tusinde Læs Kampesten, af hvilke sidste han opsatte flere hundrede Favne Stengærder i Spurvevænget, som er Navnet paa den Mark, hvorpaa Klosteret har ligget. Saa sent som i 1891 fandtes ved Udgravning af Grunden til Højskolen betydelige Rester af Kampestensfundamenter, Munkesten og murede Render. Det maa have været et omfangsrigt og betydeligt Bygningsværk.

Paa Klosterets Plads opførtes 1891 Nysted Højskole. Den nedlagdes

1902, solgtes to Aar efter til Privateje, og siden har der paa "Klostergaarden" været Pensio-
nat for. Sommergæster.

Formodentlig have Nysteds Borgere det 15^{de} Aarhundrede ud levet i god Forstaaelse med deres gejstlige Nabo paa den ene Side og deres verdslige Nabo paa den anden. Men det næste Aarhundrede bragte urolige, bevægede Tider og Ufredsaar, Reformationen og Gre-
vens Fejde. Graabrødrene maatte, som vi have hørt, fortrække 1538. 1534 overrumplede Nysteds Borgere Aalholm, hvis Lensmamd, Jørgen von der Wisch, paa den Tid var fravæ-
rende. De stode nemlig paa Christian den Andens Side og overgave Slottet til Grev Chri-
stoffer, der kæmpede eller foregav at kæmpe for den afsatte Konge. To Aar efter tilbage-
erobrede de kongelige Tropper Borgen.

1565 var et ondt Aar; thi en stor "Pestilenz" hjemsøgte da Lolland og bortrev ikke mindre
end 13.000 Mennesker, hvoriblandt 28 Præster. Nysted er næppe gaaet Ram forbi.

1585 gæstede Frederik den Anden og Dronning Sofie Aalholm*). Til Minde herom findes
paa Muren i Slottets Modtagelsesværelse en Indskrift med Kongens, Dronningens og Føl-
gets Navne og Valgsprog. Det er rimeligt at antage, at de høje Herskaber ved den Lejlig-
hed have været i Nysted, selvom Hovedvejen til Slottet maaske ikke den Gang førte igen-
nem Byen, saaledes som det nu er Tilfældet.

Midt i næste Aarhundrede have vi Svenskekrigen, hvoraf Lolland fik sin betydelige Part.
Efter forvovne Marcher over islagte Bælter og Sunde landede Carl Gustav, som bekendt,
ved Nakskov og førte sin Hær gennem Lolland til Falster. Nysted har jo nok ligget lidt af
Vejen for Hovedrouten; men svenske Strejfkorps naaede dog hertil. Det berettes, at et saa-
dant trængte ind paa Aalholm for at tvinge Slotsforvalteren, Iver Nielsen, der ansaas for at
være en rig Mand, til at udlevere sine Penge. Men hans djærve Kone, Johanne Lerche, Dat-
ter af Sognepræsten i Nysted, kom til med en gloende Ildrager, hvormed hun værgede sin
Mand saa drabeligt, at Fjenden maatte gribe Flugten. Imidlertid var der gaaet Bud om
Hjælp til Nysted, og i Porten mødte Svenskerne derfor en Flok bevæbnede Borgere, og et
Par af dem bleve nedhuggede.

*) *S. Skouboe*: Et Kongebesøg paa Aalholm 1585. Illustr. Tid. 1906 Nr. 49.

Sidste Halvdel af det 16^{de} og hele det 17^{de} Aarhundrede var Ortodoksiens, Retroenhedens, Kirketugtens og "Heksernes" Tidsalder. 1540 brændtes de første Hekse i Danmark, 1693 de sidste - 2 Hekse fra Falster. Om denne Tid faar man et ret fyldigt Begreb af Wejers Bog. Det er tydeligt, at Kirken danner Midtpunktet i Byens Liv, og man kan vistnok med Rette betegne en lang Periode som Familien Lerches, for saavidt som denne Præstslægt i flere Led har været toneangivende. Denne Periode bliver end mere anskuelig for Efterverdenen derved, at de to legemsstore Portrætbilleder, der ere ophængte i Kirken, have bevaret Mindet om disse Menneskers Ydre. Og mere end det. Thi det er virkelige Kunstværker, der tydeligt gengive de afbildedes Karakter og Temperament, saa at man ser dem ligesom lyslevende for sine øjne, typiske Skikkelser, som de ere, fra hin Tidsalder.

Begge Malerierne ere malede i Olie paa Træ; Malerens Navn kendes ikke. Det til venstre, paa Korets nordre Væg ophængte, forestiller Magister *Knud Matzen Lerche*. Han var født i Nyborg 1593 og tilhørte en anset og formuende Familie. I sin Ungdom rejste han udenlands -- 1616 studerede han i Wittenberg --, var derefter Rektor i Landskrona, der jo den Gang hørte Danmark til, indtil han 1618 blev kaldet til Sognepræst i Nysted; 1623 blev han tillige Provst for Musse Herred. En yngre Halv-broder af ham var Cornelius Lerche, der blev Stiftamtmand over Lolland-Falster og af Familien Urne købte Aarsmarke, hvoraf 1714 Grevskabet Knuthenborg oprettedes. Provst Lerche var gift med *Sophia Antoniiddatter Bathe*, der staar ved hans Side paa Maleriet. Hun var født i Nykøbing Anno 1600, Datter af Enkedronning Sofies Hofmedikus Anton Bathe*).

*) *K. Carøe*: Medicinsk-historiske Meddelelser. Ugeskr. f. Læger 1908. Nr. 50, S. 1440.



Sognepræst i Nysted, Provst, Magister KNUD MADSEN LERCHE
 og Hustru SOPHIA ANTHONIIDATTER BATHE.

(Efter Oliemaleri paa Træ i Nysted Kirke).

Som bekendt residerede Enkedronningen paa Nykøbing Slot fra 1594 til sin Død 1631. Efter Hustruens Død 1653 giftede Provst Lerche sig, mærkeligt nok, ikke igen. Han nød stor Anseelse og deltog som Deputeret for Lolland-Falsters Gejstlighed i Forhandlingerne om Suverænitetens Indførelse 1660. Han døde 1666; der var 9 Børn, og Sønnen *Oluf Lerche*, der havde været Kapellan hos sin Fader, blev dennes Efterfølger i Embedet.

Af Døtrene blev *Sidsel* (f. 1624 d. 1671) gift med *Mathias von Westen* samme Aar - 1641 - , han havde mistet sin første Hustru Mette Iversdatter *) (Ogsaa. Mette havde været gift en Gang før, nemlig med Raadmand Hans Pedersen i Nysted). Mathias v. W. var født i Westphalen 1613, maatte under Trediveaarskrigen forlade sin Hjemstavn og kom som 15aarig Dreng til Nysted. Han blev Kirkeværge, Raadmand, 1666 Borgmester og døde 1677. Fra ham og Sidsel Lerche, der havde 16 Børn, nedstammer den bekendte Familie von Westen. En Sønnesøn, Thomas v. W.. (død 1727 i Trondhjem) har gjort sig fortjent som "Finlands Apostel", medens de øvrige mandlige Medlemmer navnlig som Læger og Apotekere have spillet en Rolle. Løveapoteket i Odense var i 3 Slægtled i denne Families Eje. En Sønnesøn, fhv. Apoteker, Agent Johan Christoffer v. W. købte 1766 den i Nykøbing F. Landsogn beliggende Nørreladegaard, der omdøbtes til Westensborg. En Sønnesøn af sidstnævnte grundlagde Aar 1800 det von Westenske Institut i København.

Det andet "Skilderi", der er ophængt i Kirken lige overfor det førstnævnte, forestiller en anden af Provst Lerches Svigersønner, nemlig Amtsskriver paa Aalholm, Kræmmer og Raadmand i Nysted *Iver Nielsen* .med Hustru og 8 Børn. Han var født 1615 og døde 1666. 1651 var han bleven gift med *Johanne Knudsdatter Lercke*, hvis behjertede Optræden vi ovenfor have omtalt. Forinden han kom til Nysted, havde han været Mundskænk og Køkkenskriver hos Prins Christian, der boede paa Nykøbing Slot med sin Gemalinde, Prinsesse Magdalene Sybille. Dette Embede har næppe været nogen Sinecure, da Prinsen var bekendt som en vældig Levemand; det var ham, der 1638 satte en selv for hine Tider smuk Rekord med en

*) I Ægteskabet med hende havde M. v. W. eet Barn, en Søn ved Navn Johan (Hans) von Westen (1639, † 1669), der blev Raadmand i Nysted; hans Enke giftede sig med Rektor Poul Nielsen Danchel i Nysted. D. beskyldtes for Mishandling af Disciplene. Da den Gang hyppige og kraftige Prygl hørte til Skolens vigtigste Opdragelsesmidler, maatte sikkert Brutaliteten drives meget vidt for at blive betragtet som Mishandling.

Middag paa 120 Retter Mad. Iver Nielsen maa have vundet det høje Pars Bevaagenhed, og denne Omstændighed skyldes det vel, at en Straale fra Naadens Sol ogsaa faldt paa Nysted. Prinsessen skænkede 1652 - hun var bleven boende paa Slottet efter Mandens Død - Kirken en Klokke. Denne Klokke paatog Iver Nielsen sig at befordre fra Nykøbing til Nysted, hvilket var en stor Bedrift, da den vejede 984 Pund, og Vejene vare bundløse. Kirken paaskønnede da ogsaa denne hans Fortjeneste ved at skænke ham en "Arvebegravelse" under Gulvet i Taarnet, hvad der var en særdeles fin Opmærksomhed. Ogsaa Svogeren, M. von Westen, blev 1668 belønnet med en Arvebegravelse, "den hand for sin lange, tro Tjeneste som Kirkeverger, da i 28 Aar, (ialt 36 Aar) samt Besværlighed og Umage med den nye Kirkes Udbygning, Spirets Opsettelse, Lecterets (Pulpiturets) Forflyttelse, Præstegaardens Opbyggelse efter Ildebranden 1654 og andet mere fik for sig og sine Arvinger".

Foruden at være Embedsmand var Iver Nielsen, som alt anført, tillige Handelsmand og tjente gode Penge. Han handlede især paa Holland med Korn, Æbler og Nødder. I Lollands udstrakte Skove var der en rig Underskov af Hasler, af hvilke der høstedes Masser af Nødder, og disse udgjorde en ikke uvigtig Udførselsartikel. Varerne udskibedes fra Nysted Havn, som den Gang, da Skibene vare mindre og lidet dybtstikkende, havde langt større Betydning end i Nutiden. Nysted var efter Datidens Forhold ikke saa ringe en Handelsby. Pontoppidan erklærer endog ganske vist en rum Tid senere - at den "af Handel saavel som anden Næring, næst efter Nakskov er den velhavenste og beste". Ved et Brev af Anno 1632 befalede Christian den Fjerde, at eftersom der hørtes Klage over Slagsmaal og anden Ugudelighed, som forefaldt paa de aarlige Markeder i Olstrup, Togerup og Sædinge, og saadan Uorden bedre kunde afværges i Købstæderne end i Landsbyerne, saa skulde Olstrup Marked forlægges til Nysted, Togerup og Sædinge Marked til Rødby. Det aarlige Marked afholdtes derefter i Nysted d. 29^{de} Oktober. Det nuværende Marked d. 2^{den} Novbr. kan vel betragtes som en Fortsættelse af hint.

Efter Iver Nielsens Død, der indtraf samme Aar som Svigerfaderens, hensad Johanne Lerche nogle Aar i Enkestand med sine 8 Børn, men giftede sig saa med Toldskriver i Helsingør Isebrand von Holten. Hun døde 4 Maaneder efter Brylluppet, 1677, 46 Aar gammel. Af Døtrene blev *Bodil Iversdatter* gift med en Amtsskriver i Nykøbing og efter hans

Død med en Amtsforvalter sammesteds. *Sofie Iversdatter* ægtede, næppe 15 Aar gammel, Hofapoteker *J.G. Becker* i København. Hun tilligemed 2 Døtre omkom ved Operahusets Brand d. 19^{de} April 1689.

Oluf Knudsen Lerche, der fulgte efter Faderen som Sognepræst i Nysted og Provst, døde 1682. En Datter af ham, *Karen Olufsdatter Lerche*, ægtede Eftermanden *Hr. Albert Rhold*. Under ham blev Herritslev annekteret til Nysted (1695). Det havde tidligere sammen med Bregninge udgjort et selvstændigt Sogn. Først 1906 udskiltes det igen og fik sin egen Sognepræst, der dog tillige er residerende Kapellan i Nysted. Efter Mandens Død 1696 giftede Karen sig med Efterfølgeren i Præsteembedet, Magister *Peder Jensen Bøgvad*. Da ogsaa han døde 1727, blev hun siddende som Enke til sin Død 1744.

Fra 1618 til 1744, i eet og et kvart Aarhundrede, har altsaa Familien Lerche indtaget en fremskudt Plads i Nysted. Flere af Familiens Døtre bleve gifte med ansete Mænd i Byen, saaledes som vi allerede for det ældste Slægtleds Vedkommende have anført Eksempler paa. Længere frem i Tiden kan nævnes *Mette von Westens* Giftermaal med Rektor, senere Konsumptionsforpagter *Peder Jensen Lund* - det var hendes tredje Mand - og *Margrethe Rhold*, Præstens Datter, der 1726 som Enke efter Sognepræst til Rold og Vebbestrup Mag. Frans Frederiksen Monrad ægtede Rektor *Peder Jonsen*, der 1729 forflyttedes til Nykøbing F.

De personalhistoriske Data, jeg har anført, kunne tjene til at belyse en ejendommelig Side af Samfundslivet i Fortidens Købstæder. Man kan ikke undgaa at lægge Mærke til, hvor indgiftede Familierne ere i hinanden, og hvorledes Giftermaalene som Regel holde sig indenfor en bestemt Kreds og Klasse. Jo mere afsondret en Bys Beliggenhed er, i desto højere Grad maa dette Forhold være udpræget. Det har med aftagende Styrke vedligeholdt sig helt op imod den nyere Tid, I nogle "Erindringer", Dr. *Lütken* har efterladt sig, skriver han, at Nysted, da han i 1866 nedsatte sig som Læge, var behersket af Partier, der vare sammenknyttede ved Familiebaand og mindede ham om de skotske Clan'er. Han fortæller morsomt om den Forsigtighed, hvormed en nyankommen maatte krydse imellem Familiegrupperne for ikke at støde an.

I Betragtning af Præstefamiliens dominerende Stilling og af Tidens hele Tankegang og Aandsretning kunne vi forstaa, at Kirken som et Midtpunkt samlede Interessen om sig.

1643 opførtes den saakaldte "Nye Kirke" paa Kirkens Nordside. Hensigten var at skaffe mere Plads, særlig maaske for Beboerne af Landsognet. Men det var Synd for Kirkens Udseende, der skæmmes af den grimme Udvækst, især da der 1782 i dens Forlængelse imod Vest byggedes et greveligt Gravkape1. Men den Slægt, der gjorde sig skyldig i dette arkitektoniske Misgreb, kan dog gøre Regning paa vor Tilgivelse; thi det er den samme, der opsatte det skønne Spir, Kirkens fornemste Prydelse. 1650 var det fuldført. Det hæver sig til den betydelige Højde af 173 Fod og er paa Grund heraf et vigtigt Sømærke. Taarnet krones af et klokkeformet Tag; over dette er anbragt et gennembrudt Mellemlid, "de 16 Huller", og herfra stiger det slanke Spir, begyndende med en løgformet Udvidelse forneden, let og frit i Vejret. Alle Forhold, Linier og Konturer ere fint og harmonisk afstemte, en Fryd for øjet. Nu er det belagt med Træspaan; men oprindeligt var det skifertækket. Der hænger endnu i Kirken en Tavle, hvorpaa "Henrich Müller, Kgl. Majests til Danmark og Norge velbetrede Cammer- Raad, Rentemester og Assessor udi Schat-Cammer-Collegio", i høje Toner lovprises, fordi han har foræret til Nysted Spirs Tækning" over 220 Rdlr. i Schæffver Sten". Hvorledes denne historisk bekendte Personlighed er kommen i Forbindelse med Nysted, kan jeg ikke oplyse.

Man hører ofte den Paastand fremsat, at Kirkespirene i Nysted, Radsted og Kippinge (Falster) ere ganske ens, og som Forklaring heraf, at de ere opførte af 3 Søstre. Og - tilføjer Sagnet -da alle 3 Søstre vare skæve, bleve Spirene det ogsaa (det i Nysted har en lille Hældning imod Syd). De to førstnævnte ere ganske vist af samme Type, dog ingenlunde ganske ens; men Kippinge Spir er meget forskelligt fra de to andre. Da de imidlertid ere opførte henholdsvis 1621, 1650 og 1703, maa Historien om de tre Søstre opgives.

De velhavende Familier skænkede Kirken Gaver, Gud alsommægtigste til Ære, Kirken til Beprydelse. og sig selv til en kristelig Ihukommelse. Kalken og Bækkenet i Døbefonten, hvilke endnu benyttes, ere en Foræring af Præsten Hr. Oluf Stud (1606). Selve Døbefonten er givet 1697 af Paaske Jensen og Maren Jørgensdatter. De prægtige Malmlysekroner, der, 4 i Tallet, ere en Pryd for Kirken, ere ogsaa Gaver fra denne Tidsperiode. Den største, den, der nu hænger nederst (længst borte fra Koret), er 1639 skænket af Mathias von Westen og hans første Hustru,

Mette Iversdatter. En anden slog Familien Lerche sig sammen om at bekoste i Aaret 1703; en tredje er 1713 ophængt af Kirkevæрге Jakob Jakobsen Rosenqvist, en fjerde 1715 af Jakob Tygesen og Helvig Jochumsdatter Atsche, medens mærkeligt nok en femte, givet 1671 af Michael Troelsen og Lisbeth Vecters, er bortkommen. Der hænger dog endnu 5 Kroner i Kirken; thi i Følge Bestemmelse i Etatsraad Gedes Testamente anskaffedes 1880 en Lysekroner, nu den næstøverste i Rækken. Dens gule Messingfarve og spinkle Fabriksarbejde virker afstikkende imod de andres bløde Malmtone og solide Haandværkerkunst.

1663 lod Provst Lerche opsætte en Altertavle; men den har næppe været meget værd; thi den solgtes 1698 til Skelby Kirke paa Falster for 10 Rdlr., efterat Kammerraad Fridrich Suhr og Catharina Peders 1694 havde skænket Kirken en ny, pragtfuld Altertavle. Den er i Tidens Løb bleven ilde behandlet ved Overmaling og anden Molest, indtil den 1903 restaureredes og førtes tilbage til sin oprindelige Skikkelse. Den straalere nu af rig Forgyldning og stærke Farver, afgivende et smukt Eksempel paa Stilretningen i Overgangstiden fra Renaissance til Barokken. Paa Alterfoden staar et Vers af Kingo (d. 1703), som netop paa den Tid var Biskop over Lolland-Falster, der indtil 1803 hørte under Fyns Stift.

Fridrich Suhr var født 1644. I sin Ungdom dyrkede han Krigshaandværket: "I Krigen udenlands han otte Aar omsvevde". 1670 blev han Amtsforvalter i Nysted, og 1702 gav Kongen ham Cammer-Raads Bestalling. Han var gift med *Katrine Peders*, født i Svendborg 1639, død i Nysted. 3^{die} Maj 1706.

"Det Aar ham døde fra hans Ægte-Ven og Mage,
Har Hjerte-Suk og Sorg forkortet ham hans Dage".

Han døde samme Aar som Hustruen d. 28^{de} Novbr. 1706, 62 Aar gammel. De havde 8 Børn*) og fra dem stammer den bekendte Suhr'ske Slægt. Det er ikke usandsynligt, at den i Omegnen af Nysted saa hyppige Forekomst af Navnet Suhr, knyttet til forskellige Bondeslægter, skyldes den Omstændighed, at Medlemmer af disse en Gang i Fortiden have tjent i Gaarde hos en af Familien Suhr - om det end af *P. Petersens* "Lolland-

*) En Søn, Claus Suhr, (f. 1680 d. 1710) var Forpagter paa Fuglsang.

Falsters Navnebog" fremgaar, at Suhrnavnet i et enkelt Tilfælde kan føres tilbage til 1231.

Det var Maalet for manges Ærgerrighed at blive begravet i selve Kirken; det var trygt at ligge indenfor dens skærmende Mure, og saa var det desuden langt finere end at blive jordet ude paa Kirkegaarden.

De, der havde Raad, købte sig derfor underjordiske Gravkamre, og hele Kirkegulvet har været undermineret af saadanne. Vi kan forestille os, hvor forpestet Luften maa have været derinde; men Datidens Mennesker vare ikke saa fintmærkende og kendte ikke noget til Begrebet Hygiejne. Til Minde om de afdøde ophængtes paa Væggene Epitafier, Tavler forsynede med Indskrift, undertiden ogsaa med billedlige Fremstillinger af bibelske Motiver, og i Gulvet nedlagdes Ligsten. Der er noget stemningsfuldt ved disse gamle Gravskrifter; de give os et Indblik i Tidsalderens Tankegang og Forestillingskreds. Heldigvis har Wejer afskrevet en hel Del af dem. Jeg skal anføre nogle Eksempler:

"Anno 1630 imellem den 27. og 28. Martii om Natten, der Klocken wor imellem 11 og 12, da hafver Gud Allermæchtigste efter sin guddommelige Villie ved den timelie Død henkaldet fra denne elendige Verden og til sit ævige Riges - Herlighed sallig Jacob Ollufsen, Borger - i Nyested". Hvor denne lille Tilføjelse af Klokkeslettet gør Situationen levende. Man føler sig ligesom hensat ved Sygesengen og overværer Dødskampens Spænding, mens Mørket falder paa, og Natten skrider, indtil det sidste forløsende Suk lyder, der Klocken wor imellem 11 og 12.

Det er et for Tiden ejendommeligt Forhold, der ideligt finder Udtryk i Gravskrifterne, og som vi ogsaa i det foregaaende lejlighedsvis have stiftet Bekendtskab med, at saavel Mænd som Koner ikke nøjedes med een Ægtemage, men som Regel vare 2 eller 3, ja endog 4 Gange gifte. Her et Eksempel: "Anno 1632 haver erlig og velacht Mand Jens Hansen, Skrifver paa Aalholm med hans kiere Hostru Giertrud Hans Daatter ladt bekoste og skaffere denne Epitaphium over hendes sal. Mænd Rasmus Danielsen og Thomas Jensen, forige Ridefogder paa Aalholm, Gud til Ære og Kirchen til Beprydelse." Medens bemeldte Gertrud havde 2 Ridefogder og 1 Skriver paa sin Samvittighed, fandt Borgmester Michel Pedersen 1667 sit Hvilested i Kirken sammen med tre forudgangne Hustruer. Hans Kollega Thomas Hansen har i Graven kun Selskab af tvende Hustruer: Sidsel Jensdatter og Ellen Lauritzdatter.

Et kønt Træk er det, at. de levende ikke bære Nag til deres sal. Forgængere i Ægtesengen, men ofte i Gravskrifter over disse udtale det fromme Ønske om ogsaa en Gang at kunne lægge deres trøtte Ben til Hvile ved Siden af hines i det fælles. Gravkammer. »Anno 93 haffver erlig og gudfrygtig Mand Niels Christensen, Borger i Nysted, bekostet denne Taffle med sin kiære Hustru Giørel Lauritz Dotter oc acter di ocsaa der ad hvile deris Ben med Guds Hjelp hos hendes forne Hosbunde Steffen Jørgensen, som døde Anno 83 oc deris Børn, som her ligger begraffvet. Gud gifve dem med alle Guds udvalde Børn en glædelig Opstandelse."

At der er saa mange Enker og Enkemænd, skyldes den Omstændighed, at Dødeligheden var langt større end nu til Dags. Pest, Tyfus, Kopper, Malaria og anden Pestilens hærgede Befolkningen. "Vor Pocken und Liebe bleiben wenig Menschen frei", hed det jo. Det slog kun altfor ofte til, som der stod paa Tavlen over sal. Hans Olufsen:

"Naar du meen at florere best,
Da er Døden din visse Giest."

Endnu fornemmere end at ligge under Kirkegulvet var det at hvile i en Sarkofag i et aabent Gravkapel. I Aaret 1649 fik Lensmanden paa Aalholm *Just Friderich von Pappenheim* Vaabenhuset ved Kirkens Sydmur overladt til dette Brug imod at betale 100 Rdlr. og sætte et nyt Pulpitur om Koret. Der blev han selv allerede samme Aar indsat; først 40 Aar derefter fik hans Enke, den højædle og velbaarne sal. Frue, Fru Regitze Urne til Søholt sit sidste Hvilested ved hans Side. Endvidere Sønnen Knud Alexander von Pappenheim, f. 1645. Han havde været i Kurfyrsten af Sachsens og den tyske Kejsers. Tjeneste og "ladet sig udi mangfoldige farlige Occasioner bruge. Der han omsider af stor Svaghed, som den ustandne Krigstravallie hannem foraarsaged, sig vilde lade kurere, kaldte Gud ham fra Uro og Møje til Paradises Glæde paa sin Fædrenegaard Søholt hos sin kiære Moder d. 22. Januar 1677, 31 Aar og 7 Maaneder gammel."

Der samledes efterhaanden 16 Kister i det Pappenheimske Kapel; men ved Midten af det næste Aarhundrede bleve de alle nedgravede i Grunden, og i deres Sted blev indsat Emerentia v. Levetzau († 1746), der i 1734 havde oprettet Grevskabet Christiansholm (Aalholm) for sin

Sønnesøn. Ogsaa denne, den første Lehns greve, Chr. Raben, foruden enkelte andre fik Plads i Kapellet, indtil deres Kister Anno 1900 flyttedes over i det Rabenske Kapel paa Kirkens Nordside. Ovennævnte Grev *Chr. Raben* døde "i hans blomstrende Alders 25^{de} Aar", men var dog allerede 3 Aar forinden til Trods for sin Ungdom bleven udnævnt til Assessor i Højesteret. Han boede paa Aalholm Ladegaard, da Slottet paa Grund af Brøstfældighed var ubeboeligt. Den 1^{ste} Juli 1750 nedbrændte Ladegaarden*), og den unge Greve, som var syg, maatte flytte til Nysted. Her tog han Logement hos Hr. Dresler, og i dennes Hus døde han den 30. Septbr. samme Aar.

Som vi have set, har Kirken næsten været som et andet og bedre Hjem for Befolkningen, og her samledes da ogsaa alle, hver og en, naar Klokkerne kaldte til Gudstjeneste - ogsaa af den Grund, at det ikke var en frivillig Sag at gaa i Kirke, men en Kristenpligt, hvis Forømmelse kunde have ubehagelige Følger. Naar vi betragte Provst Lerches Billede, kunne vi tydeligt forestille os ham staaende bred og djærv paa Prædikestolen, forkyndende den rene Lære. Visselig har han slaaet kraftige Slag i Prædikestolen, naar han tordnede imod alskens Vranglære og Djævelskab. Det maa have vækket dem, der blidelig vare faldne i Slummer under den lange Tjeneste. Hvis det ikke var tilstrækkeligt til at forstyrre Søvn, var der jo en Betjent, som havde den Bestilling at vække de sovende ved Hjælp af en liden Stav, hvormed han prikkede dem i Hovedet. Det anføres i en Ligprædiken fra den Tid som en særlig Ros, at den salig afdøde aldrig havde sovet i Kirken. Hvad maa den brave Mand ikke have døjet! For Resten skulde man synes, at der hørte et godt Sovehjerter til at finde Hvile i Kirken; thi Hunde løb ind og ud imellem Benene paa Folk, og de uvorne Drengene paa Lekkeret gjorde et syndigt Spektakel. Det overdroges derfor 1675 Stodderfogden i Nysted at holde Styr paa de to- og firbenede Fredsforstyrre.

Næsten alle Epitafier, Ligsten og andre Prydelser fjernedes, solgtes eller hengemtes ved den i 1862 af Etatsraad Herholdt ledede gennem-

*) Ladegaarden, som den Gang laa ved Siden, af Slottet, brændte atter d. 1. Aug. 1850. Efter i 1886 at være flyttet hen paa sin nuværende Plads ved Landevejen tæt Nord for Nysted brændte den paany d. 2. Decbr. 1906.

gribende Restauration af Kirken. Det var Synd, næsten Vandalisme, synes jeg; thi selv om de fleste af disse Genstande ikke havde Kunstværdi, saa havde de dog kultur- og personalthistorisk Betydning. Og dernæst finder jeg, at saadanne gamle Mindesmærker frembringe en egen højtidelig og vemodig Stemning; de ere et memento mori, der minder om Livets Korthed og Slægternes hastige Gang over Jorden. Harmeligt er det at se Brudstykker af gamle Ligsten med halvt eller helt udslettede Skriftræk danne Trin paa Gadetrapper forskellige Steder i Byen. Heldigvis blev Knud Lerches store, smukke Gravsten skaanet; den er nu stillet op ad det Pappenheimske Kapels Gavl. Ved den ovenfor omtalte Restauration (1862) blev det Suhr'ske Gravkapel ved Kirkens Sydmur tæt ved Taarnet nedrevet, og de deri værende 6 Kister nedsatte i en underjordisk Begravelse paa samme Sted, hvor Kapellet havde staaet.

Uden omkring Kirken laa Kirkegaarden, og selvom denne fri Plads ikke har haft nogen stor Udstrækning, har den dog været tilstrækkelig til at beskytte Kirken, naar Ilden rasede i Byen og ompændte den paa alle Sider. Thi Nysted har været hjemsøgt af mange og store Ildsvaader. 1455 skulle 100 Gaarde og Huse være afbrændte, og Aarene 1560, 1641, 1651, 1654, 1700, 1720, 1729, 1831 og 1845 vare mærkede af store Ildebrande.

„1654 d. 22^{de} Maj om Middagen antændtes en gruelig Ild paa Torvet, som hastelig paa 2 Timers Tid borttog nogle over 200 Vaaninger med Præstegaarden. Gud naadelig herefter slig Ulykke afvende!" Her gør Wejer sig dog sikkert skyldig i Overdrivelse; thi det er mere end tvivlsomt, om Nysted i det hele taget den Gang rummede saa mange Boliger (1828 havde den 154 Gaarde og Huse, 1901: 277). Et andet Sted nævner han ogsaa kun" 100 paa Torvet mod Bagstrædet, Præstegaarden*) og andet, som var Byens bedste Ziir". Ogsaa Raadhuset lagdes i Aske. Paa Kortet i Resens Atlas (1677) angives "Stedet, hvor Raadhuset har standet, som . for nogle Aar siden er afbrut". Det var paa GI. Torvs nordlige Side tæt ved Kirkegaardsmuren, omtrent paa den Grund, der nu indtages af Ejen-

*) Den nuværende Præstegaard er bygget 1873, mere tilbagetrukket i Haven end den gamle, der stødte lige op til Kirkegaarden.

dommene Nr. 5 og 7*). Torvet, der havde været Byens Midtpunkt, genvandt aldrig sin foruds Anseelse. Hundrede Aar derefter skriver Wejer, at "der, hvor det grundmurede Raadhus og Byens bedste Huse stod, er nu mest Hytter". Og den Dag i Dag er det næsten kun Smaahuse, der omgive Pladsen. Denne Bydel kaldes da ogsaa "den magre Ende", omendskønt den øvrige By egentlig ikke ved et triveligt og velhavende Udseende danner nogen meget paafaldende Modsætning til den. Midt i 1870erne gjordes et Forsøg paa at omdanne Torvet til et Anlæg med Plæner og Busketter. Men de omboendes Børn og Høns i Foening med Arbejdsvoogne og Regnskyl ødelagde det ganske i Løbet af faa Aar.

Flere af de brandlidte fik bevilget Skattefrihed i 3 Aar og fik Lov til toldfrit at indføre Tagsten. Det paabødes nemlig, at Tagene skulde tækkes med Sten i Stedet for som hidtil med Straa. Men det overholdtes ikke; endnu henimod Midten af det 19^{de} Aarhundrede fandtes Straatage, i hvert Fald i de mindre Gader, mod Gaardsiden og paa Udhuse. Paa et i Akvarel udført Prospekt af Byen fra 1837, som Byraadet ejer, ses talrige Straatage, og i en Vise omtrent fra samme Tid skriver Aarestrup: "Vor By er gammel og graa, paa Steder kun tækket med Straa."

1720 afbrændte en Snes Huse, og "1729 d. 4^{de} Novbr. antændtes om Middagen Kl. 1 en heftig Ild lige overfor den latinske Skole, som paa begge Sider af Gaden borttog 33 Vaaninger, og bleve 2 Mennesker indebrændte". Ved denne Lejlighed brændte det af Handelsmand Peder Sørensen 1676 oprettede og af Paaske Jensen 1706 doterede "Hospital" (nuværende Nr. 93 i Adelgade), en Fribolig for 6 gamle Kvindesp personer. Det opbyggedes igen efter Branden, men solgtes 1903 til privat Eje, hvorefter de gamle Kvinder faa et Pengeløb i Stedet for Bolig in natura. Stedet har faaet en ny Facade, men det ejendommelige høje Tag bevarede.

1845 gik hele den østlige Husrække i Østergade imellem Bomstræde og Klosterstræde op i Luer. Kirken blev, som sagt, uberørt af alle disse Ildebrande, og heller ikke de Gange, Lynet slog ned i den, led den videre Skade. En Vinterdag, d. 10^{de} Februar 1742, da mange Mennesker vare forsamlede til Skriftemaal, og Wejer netop stod i Kordøren og læste Bønnen, "stod Lynilden ind i

*) Det nuværende Raadhus er bygget 1839. Før den Tid laa det paa samme Sted som nu, men helt ud til Gadelinien. Det var en eenetages Bygning, hvis sydlige Gavlnaaede hen til Gadeposten.

Kirken ovenfor Fonten og gjorde stor Alteration." Klokkerpigen faldt ned ad Trapperne i Taarnet, blev noget "svegen og tykhør", men forvandt dog Følgerne. D. 20^{de} Juli 1822 tændtes ved Lynnedslag Ild i nogle Bjælker og Træværk, som dog hurtigt blev slukket. I det ualmindelig voldsomme Tordenvejr Natten imellem d. 29^{de} og 30^{de} Juli 1900 slog Lynet 3 Gange ned i Lynaflederen paa Kirkespiret.

Efter denne Redegørelse kan man ikke undre sig over, at der ellers ingen gamle Bygninger er tilbage. Ilden har intet levnet. Det skulde da være et Par Bindingsværks Fag i Huset Nr. 1 i Fiskergade. Der ses her en gammeldags Tømmerkonstruktion: Skraastiver støttende Stolperne i de nederste Tavle, og over Døren er anbragt en Træplade med Aarstallet 1649, Begyndelsesbogstaverne til Ejerens og hans Hustrus Navne samt ved begge Ender et Monogram: I. S. H. J: Jesus Salvator Hominum. Det samme Monogram er udskaaret paa et Porttræ over Indkørselen til S. Wichmands Købmandsgaard, Adelgade Nr. 15.

Lidt ovenfor omtaltes den latinske Skole og S. 18 nævntes i Forbigaaende et Par Rektorer i Nysted. Ja, Nysted har virkelig, saa lille den er, haft en Latinskole; men den var jo rigtig nok derefter: kun 2 Lærere, en Rektor og en Collega (Hører), hver med sin Skolestue. Rektors Løn var ialt 185 Rdlr. 5 Mark og 8 Skilling, saa Embedet hørte ikke til de fede. Der var derfor en meget hyppig Skiften, idet Rektoren og af og til ogsaa Hørereren søgte og fik Præstekald. Den første Rektor, der nævnes, er *Ejler Ottesen Bang*. Han blev afsat 1578 paa Grund af Slagsmaal i Kirken med Præsten, Hr. Søren, hvem han endog stak med en Kniv, fordi han bebrejdede ham hans Drukkenskab. Senere fik han alligevel et Præstekald. Var Skolen lille, har den dog huset en stor Mand indenfor sine Mure, nemlig *Niels Hemmingsen**) (f. 1513 d. 1600), der gik som Discipel i Skolen. Da Skolen i Nysted ligesom Latinskolerne i Saksøbing, Rødby, Stubbekøbing og andre Smaabyer nedlagdes i Henhold til kgl. Reskript af 17. April 1740, havde den kun 1 Discipel i Mesterlektion og 3 i første Lektion. Skolen laa paa Kirkepladsens nordvestlige Hjørne med Forside til Adelgade; den nedbrødes først i Aaret 1869. Den sidste Rektor var *Hans Mossin*. Ikke længe efter Afskedigelsen blev han udnævnt til Sognepræst i Gunslev paa Falster. I sit Ægteskab med Sofie Kirstine Winther havde han et eneste Barn, den ulykkelige Karen Birgitte Mossin, født i Nysted 1738.

*) Som Niels Hemmingsens fødested nævnes i Almindelighed Errindlev ved Rødby; men jeg har et Sted set angivet, at han var født i den senere nedlagte Landsby Egholm, $\frac{3}{4}$ Mil V. for Nysted. Hermed kunde det stemme, at han gik i Skole i Nysted.

Knap 18 Aar gammel blev hun 1756 henrettet for at have forgivet sin Forlovede, Præsten Johan Clausen (f. 1720) i Stadager*).

Den sidste Hører var *Hans Jacob Wejer*, der blev Kordegn og Lærer ved den derefter oprettede "Danske Christendoms Skole". De fattige Børn fik baade fri Skolegang og noget til øvrig Nødtørft ($\frac{1}{3}$ af Ligpengene), og forventer Reskriptet, at de fattige Børn. maa have en Bøsse at indsamle noget udi af godt Folk ligesom før i den latinske Skole ved Sang for Dørene. "Men saadan Perfektion i at synge," skriver Wejer, "har Skolemester endnu ikke naaet med een, siden flere".

Det var H. J. Wejer, der forfattede det oftnævnte fortjenstfulde Skrift om Nysted Kirke. Han var født 1717, blev 7 Aar gammel Discipel i den latinske Skole og 1739 Hører ved samme. Han døde 1779, og hans Søn Josef Wejer blev hans Efterfølger i Embedet som Skolelærer og Kordegn.

Den nye Skole havde først til Huse i den gamle Latinskolebygning, der d. 13^{de} Maj 1771 takseredes saaledes:

8 Fag til Gaden.	160 Rdlr.
6 Fag Kvist.	70 -
er	230 Rdlr.

Senere flyttede den ind i et lille Hus beliggende ved Kirkepladsens sydvestlige Hjørne (Adelgade Nr. 103), og her forblev den indtil 1852, da den nyopførte Skolebygning paa Raadhuspladsen toges i Brug.

En stor Del af de Epitafier og Gravsten, der forefandtes i Kirken, vare anbragte til Minde om Borgmestre og Raadmænd, Byens mest

*) Det kunde have megen Interesse at faa denne Tragedie fuldt opklaret, navnlig i psykologisk Henseende. Moderen var stærkt mistænkt for Delagtighed i forbrydelsen, og der gjordes de kraftigste forsøg paa at formaa den unge Pige til at tilstaa dette; men hun nægtede standhaftigt. Ligesaa lidt hjalp det, at man for at gøre Moderen mør begik den umenneskelige Grusomhed at lade hende overvære Datterens Henrettelse. HL Kantor *V. Holm* har meddelt mig, at han for en Snes Aar siden i Amsarkivet har set en ca. 2 Tommer tyk foliopakke angaaende Sagen; den maa nu findes i Landsarkivet:

fremragende og velstaaende Borgere. I de kongelige Brevskaber klassificeres i Regelen Beboerne saaledes: "vor Købstad Nysted i vort Land Laaland med Borgmester, Raad og menige Borgere der sammesteds".

I Middelalderen og langt ind i den nyere Tid styredes Nysted ligesom de andre Købstæder af et Raad og den (eller de) af dette valgte Borgmester som Formand. Raadet supplerede sig selv og bestod af de fornemste og mest velhavende Borgere. Desuden var der en Byfoged, som varetog Kongens Interesser, der vel nærmest gik ud paa at indkassere de ham tilkommende Skattebeløb og at udskrive Soldater til Krigstjeneste, maaske særlig Matroser til Flaaden. Der var to dømmende Myndigheder: Raadstueretten, der sorterede under Raadet og vistnok fik de vigtigere Sager til Paakendelse, og Bytinget, hvor Byfogden fældede Dom. Der var nok at gøre for Domstolene og Raadet. Dette bestemte Varernes Pris, paa-lignede Skatter og Afgifter, meddelte Borgerskaber, havde Tilsyn med Handelen o. m. a. Ogsaa Fru Justitia gav nok at bestille; hun var ikke blid i de Tider. Først 1771 afskaffedes Dødsstraffen for Barnemord, Fødsel i Dølgemaal og Tyveri. Vi kende alle Beretningen i Kalundborgs Krønike om "den Tyv, der stjal Hr. Nielses Hest" og derfor blev hængt. Nysted maatte selvfølgelig ogsaa have sit Rettersted, sin "Galgebakke". Den antages at have ligget i Nærheden af den nuværende nordre Mølle.

Efter Enevoldsmagtens Indførelse ophævedes Magistraten: Borgmester og Raad, og den kongelig udnævnte Byfoged blev fra 1682 den eneste Øvrighedsperson i Byen. 1725 nævnes Byfoged *Peder Riis*, "der var Poet", skriver Wejer, og som Vidnesbyrd herom anfører han et tarveligt Vers, som Byfogden havde forfattet og ladet prente paa en Marmorplade over sit tilkommende Gravsted. Senere ansattes der ogsaa en Byskriver, indtil begge Embeder 1787 forenedes til eet.

Anno 1770 d. 13^{de} Febr. blev *Jens Chr. Gierlev* beskikket som adjungeret og sukcederende Byfoged, hvilket Embede han beklædte gratis til 1787, da hans Formand, Byfoged *Aagaard* afgik ved Døden. 1772 blev Gierlev ligeledes udnævnt til adjungeret Byskriver med Sukcession efter den gamle Byskriver *Broager*, som døde 1780. 1808 blev Gierlev forundt Afsked med en aarlig Pension af 102 Rdlr. Samme Dag, nemlig d. 5. April 1808, blev *Søren Chr. Prom* Byfoged og Byskriver i Nysted.

I første Halvdel af det 18^{de} Aarhundrede har uden Tvivl Familien Flindt indtaget en fremragend Stilling i Nysteds Borgerskab. *Jacob Flindt*, der var Søn af Anna Bergeshagen og Nr. 2 af hendes 4 Mænd, Raadmand i Nykøbing Henrik Flindt, blev 1712 Købmand i Nysted og nævnte Kirkeværge, da Spiret istandsattes 1720. Da hans Kone døde i Juli 1721, blev hun nedsat i Iver Nielsens Arvebegravelse og maa derfor antages at have været en Slægtning af sidstnævnte. Hun var, saavidt vides, født Monrad (se S. 18). 1732 købte han Nielstrup og døde 1750 som Kommerceraad. Hans Datter Anna Flindt var 3 Gange gift: 1) med Købmand Lars Christensen Høj (d. 1737), 2) med Købmand og Kirkeværge Thomas Reimer (d. 1748) og 3) med Tolder Mathias Wederkinch, alle i Nysted. En Halvbroder til Jakob Flindt, *Abraham From*, død 1729, var ligeledes Købmand og Kirkeværge i Nysted. (En Søster til ham, Bodil Kathrine From, blev gift med Købmand i Nykøbing Bertel Wichmand, der 1727 købte Engestofte og blev Stamfader til den adelige Familie Wichfeld). En Halvsøster, Datter af Anna Bergeshagen og hendes første Mand, *Engel Kathrine Smidt*, var gift med Amtsforvalter Lorens Fisker i Nysted.

Midt i det 18^{de} Aarhundrede levede i Nysted en Prokurator ved Navn *Hans Toft*, der har gjort sig bekendt ved at optræde som Sagfører for de falsterske Møllere i den mærkelige "Møllerproces", der var anlagt af 17 Møllere imod Sognepræsten i Aastrup, Magister Chr. Henrik Biering. Denne havde i en Prædiken Anno 1764 angrebet, som Prokuratoren skrev i sit Indlæg, "ikke alleneste denne Mand (Mølleren i Vejringe), men endog alle Møllere i Almindelighed med de aller nærgaaende og skammeligste Expressioner, beskylder dem for det Tyvagtigste og skammeligste Folk, der er til, der har fortjent den Timelige og Evige Straf, hvorfore og Sathan paa sin Mølle vil male og sigte dem" o. s. v. Den i denne Anledning nedsatte kongelige Kommission fri fandt Præsten og dømte Hr. Toft til at betale 100 Rdlr. Saavidt vides indankede Prokuratoren Sagen for Højesteret, hvor den skal have faaet en for ham gunstigere Afgørelse.

Af Pontoppidans Atlas ses, at Nysted har haft en Stivelsefabrik. "Den Stivelse- og Pudderfabrique", siger han, "som drives ikke uden Fordel, er en af de ældste her til Lands og haver vist Vej for flere andetsteds. Samme er anlagt i den ferske Sø imellem Byen og Christiansholm" (Aalholm), altsaa ved "Piledammen". Denne Fabrik bestod indtil Midten af det 19^{de} Aarhundrede. I Aaret 1824 udførtes fra Nysted 28.986

Pund Stivelse. Den ejedes tilsidst af *Julius Stürup*, der udvandrede til Sydamerika og blev Apoteker og dansk Konsul i Carracas. Efter sin Hjemkomst til Danmark var han fra 1879-81 Folketingsmand for Maribo Amts 3^{die} Kreds.

At Nysted ogsaa en Gang i meget tidlig Tid har haft et Salpeterværk, fremgaar deraf, at Bønderne i Aalholm Len 1569 fik Befaling til at gøre Ægt til samme.

En Begivenhed, der indtraf i Aaret 1776, viser den Nidkærhed, hvormed Købstadborgerne værnede om deres Rettigheder. Blandt disse var Retten til Brændevinsbrænding. Medens tidligere paa Landet Herremænd, Kromænd, Møllere og Præster (!) imod en Afgift havde haft Ret til at tilberede Brændevin, forbødes ved Forordning af 2^{den} Sept. 1773 overhovedet al Brændevinsbrænding paa Landet, naar ikke særlig Bevilling gaves. Dette syntes Landboerne ikke om og drev ligesom hidtil Fabrikationen i Smug, saaledes ogsaa i Herritslev, en Landsby ½ Mil Vest for Nysted. Dette gav Anledning til den berømmelige "Bataille i Herritslev". Da man i Nysted havde faaet Underretning om Bøndernes ulovlige Færd, rykkede d. 3^{die} April en større Styrke ud. I Spidsen drog den adjungerede Byfoged Gierlev, efterfulgt .af Toldvæsenets Betjente og Borgere fra Byen. Bønderne, som i Forvejen havde sænket Brændevinstøjet Kedel, Hat, Pibe og Svaletønde - i "Bysjøvlen" (Gadekæret), havde samlet sig i et Antal af flere Hundrede for at værgе deres Skat. De gav Fjenden saa varm en Modtagelse, at han maatte redde sig ved Flugt, og Byfogden slap kun helskindet derfra paa en hurtig Hest, som en Bonde skaffede ham. Bønderne triumferede og vedtog paa et stort Møde ved Grønnegade Kirke, at de herefter ikke vilde købe eller sælge noget i Nysted. Men, ak! d. 20^{de} April ankom en Major med 40 Ryttere. 11 af Synderne dømtes til Tvangsarbejde og Kagstrygning, og Misdædernes blodige Skjorter sendtes til Sognet og udstilledes til Skræk og Advarsel.

1780 fik Borgerne atter gennem "eligerede" Mænd nogen Del i Ledelsen af Købstædernes Anliggender.

Denne Ordning varede til 1837, da Borgerrepræsentationen oprettedes i Henhold til Forordningen om Købstædernes økonomiske Bestyrelse af 24^{de} Oktober 1837.

Jeg skal blot anføre, at Spaniolerne vare her i Byen 1809 og vare indkvarterede i "Kærstrupmagasinet" (Adelgade Nr. 40). I Kapertiden strandede en Del engelske Skibe paa Rødsand. Bjergerne fra Nysted tjente gode Penge og "reddede" adskilligt, saasom Ure og Kaffeboenner.

Den 24. August 1820 kom Thorvaldsen til Byen fra Pederstrup og Engestofte, hvor han havde været i Besøg. Den næste Dag sejlede han med en Jagt til Rostock.

D. 22^{de} Juli 1843 gæstede Kongen, Christian den Ottende, Nysted. I den Anledning var der oprejst 2 Æreporte; Raadstuen var bleven hvidtet og Gadeposten paa Pladsen malet. Til Minde om Besøget skænkede Kongen Byen en Kroningsmedaille med sit og Dronning Caroline Amalies Brystbillede. Den opbevares, indesluttet i en Messingkapsel, i Byraadsværelset.

Som ovenfor angivet traadte Borgerrepræsentationen i Virksomhed i Følge Forordn. af 24^{de} Oktbr. 1837. Den bestod af 5 af Borgerne valgte Mænd. Den valgte selv sin Formand, og Byfogden var ikke Medlem; men de fleste Sager skulde dog passere ham for at komme videre. Repræsentantskabets første Formand var Købmand H.H. Suhr; Næstformand var Dr. Aarestrup.

Hans Hornemann Suhr, (f. 1794 d. 1850), var en Ætling af den Side 20 omtalte Kammerraad Fridrich Suhr, der var hans Tipoldefader. Han var Byens største Handlende; hans Købmandsgaard laa i Adelgade, hvor nu Nr. 23 og 25 ligge. Det er hans Moder, Aarestrup sigter til i sit Rimbrev d. 31^{te} Oktbr. 1837: "Vi leve her, som I sagtens kan tænke - som en Hund i sin Lænke - en Fugl i sit Bur - vor hele Opmuntring er den gamle Madam Suhr." Denne, Anna Margrethe Suhr, født Læssøe (f. 1764 d. 1843) boede efter Mandens, Købmand i Maribo, Bertel Wichmann Suhrs Død 1821 hos sin Søn i Nysted.

Carl Ludvig Emil Aarestrup, den bekendte Digter (f. 1800 d. 1856), havde siden 1827 praktiseret som Læge i Nysted*). Han boede i Adelgade Nr. 90 "Aarestrups Hus". Det siges at være bygget af ham; i ethvert Fald har han opført to Udbygninger til Gaardsiden for at skaffe Plads til sin hurtigt voksende Familie**). Jeg har talt med gamle Folk, som endnu erindrede ham og kunde fortælle forskellige Smaatræk om ham. Hans kommunale Virksomhed i Nysted blev dog kun af kort Varighed, da han allerede 1838 flyttede til Sakskøbing. Her boede han til 1849, da han udnævntes til Stiftsfysikus i Odense.

*) *S. Skouboe*: Fra Aarestrups første Praksis. Illustr. Tid. 1900. Nr. 9. S. 133.

***) Af Aarestrups 12 Børn, hvoraf endnu 4 Døtre ere i Live, ere de 5 ældste fødte i Nysted.



EMIL AARESTRUP.

I de første Aar havde Repræsentanterne flere betydelige Sager til Behandling, saasom Opførelsen af et nyt Raadhus (1839), noget senere (1852) en ny Skolebygning, Brolægning af Gader, Udskiftning af Skovjorden (1840), Anlæg af en Assistenskirkegaard (1845), den, der endnu benyttes (udvidet 1885) o.s. v. Alle Ansøgninger om at erhverve Borgerskab skulde anbefales af Repræsentantskabet. Det nægtedes i Almindelighed at støtte Andragendet, fordi der f. Eks. "allerede var 3 Murmestre, som kun med Besværlighed har til Udkommet ved Professionen"; eller fordi der "allerede var et mere end tilstrækkeligt Antal Købmænd." Hvorfor det formentes Marie Pfeiffer at nedsætte sig som Modehandlerinde, medens det en Maaned efter tillades Anne Christensen, er ikke godt at forstaa.

I Aaret 1844 indtraf det mærkelige Tilfælde, at Borgerrepræsentanterne gjorde Strike, idet samtlige Medlemmer: Købmand *H. H. Suhr*, Bager

mester *N.B. . Suhr*, Kleinsmed *N. . Holst*, Slagtermester *J. Eriksen* og *H.C. Clausen* nedlagde deres Mandater. Grunden hertil var Byfogdens, Kancelliraad *Schwensens* Optræden. Som allerede bemærket, havde han ikke Sæde i Raadet, men maatte som Mellemmand imellem det og Amtet forhandle skriftligt. Han gjorde bestandig Ophævelser, forlangte idelig nye Oplysninger og Tilføjelser i Sager, der allerede vare afgjorte. Han viste "en saadan Mistillid og Ringeagt, som vores Stilling som Borgernes udvalgte Mænd forbyder os ligegyldig at taale". Paa Mødet d. 18^{de} Marts 1844 besluttede de at indstille de omtvistede Sager direkte til Amtet og samtidig at meddele, at de ikke længer betragtede sig som Borgerrepræsentanter. Den 27^{de} Marts samledes de til Møde med Amtmanden, Kammerherre Jessen, og Kancelliraaden. De paagældende Sager bleve afgjorte til Gunst for Repræsentantskabet, og Byfogdens Adfærd misbilligedes. Men Stiftamtmanden gjorde tillige opmærksom paa, at de Herrer ikke saadan uden videre kunde afskedige sig selv. Han talte forsonlige Ord, og Striden bilagdes. Derefter maa Forholdet til Byfogden have bedret sig; thi den 24^{de} April 1854 afholdtes efter Indbydelse af Borgerrepræsentationen en Fest paa Raadhuset i Anledning af Kancelliraadens 25aarige Embedsjubilæum, og der overrakte Jubilaren en Sølvpokal til 75 Rdlr. og 3 Mark.

I Forbigaaende skal jeg bemærke, at et noget lignende Tilfælde som det ovenfor beskrevet indtraf i 1872, idet paa Mødet d. 24^{de} Maj Byraadsmedlemmerne *Gravesen*, *Stürup* og *Petersen* erklærede, at de betragtede sig som suspenderede paa Grund af en formentlig urigtig Fremstilling, som Borgmester *Lassen* havde givet af en Afstemning. Amtet udtalte, at Suspensionen var aldeles ulovlig.

Nystederne have ikke været saa helt nemme at regere; de have altid holdt paa Værdigheden og ikke været bange for at sige deres Mening. "Republiken Nysted" hed det i de andre Byer. Ogsaa med Amtet kom det til Rivninger. I en Skrivelse af 18^{de} Maj 1848 til Justitsministeriet klager Repræsentantskabet over, at Overøvrigheden ikke tager tilbørligt Hensyn til dets Erklæringer, navnlig - det altid ømme Punkt - angaaende Meddelelse af Borgerskaber, der flere Gange bleve bevilgede tværtimod de afgivne Kendelser. Det formener, at saadant ikke er stemmende med Aanden i Forordn. af 24^{de} Oktober 1837.

Ved Aarhundredets Midte afholdtes der Møde hveranden Maaned paa

dennes sidste Fredag Kl. 6 Em. Borgerrepræsentationen holdt sit sidste Møde d. 13. Marts 1868; den bestod af Købmand *A. Bekker*, Formand, Skræddermester *C.T. Petersen*, Landmand *Stürup*, Købmand *Carelius Suhr*, Skibsbygmester *Sparre* og Avlsbruger *P. Jørgensen*.

I Stedet for Borgerrepræsentationen traadte nu Byraadet - Købstadskommunalloven af 26^{de} Maj 1868 - bestaaende af 7 af Borgerne valgte Medlemmer med en af Kongen beskikket Borgmester som Formand.

Forinden vi naaede saa vidt, var det "mærkværdige Aar" oprundet. Aaret 1848 var i Nysted som andetsteds en bevæget Tid. Borgerrepræsentationen udstedte Opfordring til at melde sig til Borgervæbningens Forstærkning og til Frikorpset. Der tegnede sig henholdsvis 68 og 3. Der samledes Penge ind, og i April indkom 326 Rdlr. 48 Skill. foruden 1 hollandsk Dukat og 1 Species. En Tredjedel tilbageholdtes i Byen for at bestride Ekstraudgifterne i Anledning af Ufreden, medens $\frac{2}{3}$ indsendtes til Krigsministeriet. Købmændene opfordredes i Marts til at have Krudt i Beredskab for Borgervæbningen; fornødent Bly havdes til Disposition. Havnejagten stilledes til Regeringens Raadighed.

I April 1848 modtog Borgerrepræsentationen en Skrivelse fra Besidderen af Aalholm, Grev Chr. Raben, hvori han tilbyder at anbringe 7 à 9 smaa Kanoner paa Skansen ved Indløbet til Noret. Flertallet besluttede med Tak at tage imod Gaven og meddelte samtidig, hvilke Foranstaltninger, der vare trufne for at sikre Byen imod Overrumpling fra Søsiden. Kun Formanden, Suhr, fandt, at der ikke var Anledning til at svare, "da Grevens Skrivelse var holdt i en spydig og krænkende Tone, der viste, at han saa ned paa Borgerstanden, og dernæst havde han skioldt Amtmanden ud for en gammel, sløv Ridder".

Paa hele Lollands Sydkyst holdtes der Strandvagter; de indstilledes dog for Nysteds Vedkommende allerede i April. Der oprejstes Stænger med Tjæretønder, for at man ved Bavner kunde forkynde Fjendens Ankomst. Om Natten laa 12 af Nysteds Borgere paa Vagt i "Skansen", der udbedredes og armeredes med nogle "Kattehoveder", Grev Rabens Gave. Det var smaa Morterer, hvis Kugler næppe kunde række over Sejlløbet, de samme, hvormed der nu til Dags saluterer fra Havnepladsen paa Kongens Fødselsdag. Indgaaende Skibe prajedes og skulde lægge

bi. Da Paketten "Pegasus" heraf Staden desuagtet en Aften vilde sejle forbi, idet Skipperen betragtede hele Postyret som en behagelig Spøg, fik han en Kugle gennem Storsejlet til Bevis for, at det var ramme Alvor. Borgervæbningen eksercerede derude i Fæstningsværket, hvis Kommandant var Snedker Suhr. Det var en højst ubehagelig Tid for dem, der mistænketes for at nære tyske Sympatier. En stakkels tyskfødt Huslærer maatte ikke blot tage Geværet paa Nakken og trække paa Vagt med de gæve Fædrelandsforsvarere; men Gadedrengene bar ham i Guldstol, afsyngende "den tapre Landsoldat", der antoges at skurre i hans ører. Paa den anden Side kom den patriotiske Stemning, der beherskede alt, Rovmorderen, Væver Krøyer Sørensen til gode. Han myrdede i et af Krigsaarene Enken Kahler, "Mutter Gretchen" kaldet, der var tysk, boede i Fiskergade og havde ikke saa faa Penge liggende. Det fremhævedes som formildende Omstændighed, at hans patriotiske Følelse havde spillet ind i Motiverne, og han fik imod den Tids Sædvane Lov til at beholde sit Hoved. Et vældigt Røre vakte det, da der vejredes et Par tyske Spioner; ja, der var endog dem, der mente, at det var selve Ærkeforræderne, Hertugen af Augustenborg og Prinsen af Noer, der forklædte vilde udspejde Fæstningen Nysted. Der afholdtes et Folkemøde paa Torvet, og man enedes om foreløbig at sætte Vagt ved Bager Mogensens Hus, hvor de to fordægtige Personer logerede. Dette skete ogsaa; men saa opklaredes det heldigvis, at det var et Par forholdsvis uskyldige Rottfældemagere fra Ungarn.

Vi maa nok trække lidt paa Smilebaandet ad vore brave Fædres og Bedstefædres Adfærd i hine Dage. Men vi maa ikke glemme, hvormeget der den Gang var, som maatte bringe Sindene ud af Ligevægt: den nationale og politiske Bevægelse og Krigens Udbrud. Hele Jyllands Befolkning blev jo opskræmt ved det falske Rygte om Slavernes Udbrud af Rendsborgs Tugthus. Var det ikke mindre urimeligt, at man her i Nysted kunde tro paa Muligheden af et Angreb fra vore Genboer hinsides Østersøen? Paa klare Dage og under gunstige Belysningsforhold skal man fra Skansen kunne skimte Fehmern, der kun ligger 5 Mil borte.

Efter Treaarskrigen oprandt en frugtbar Reformperiode; gamle, hæmmende Baand løstes, og Skranker, der hindrede Samfundslivet i frit at røre sig, maatte falde. Lavsvæsenet afskaffedes, Næringsfrihed indførtes, og ved Lov af 7^{de} Februar 1851 ophævedes Konsumtionsskatten.

Hidtil havde Adgangen til Købstæderne været spærret ved Bomme, der bevogtedes af Toldvæsenets Betjente. I Nysted var der 3 "Acciseboder", som de kaldtes: en ved Nørreport, ved Smedemester Glejes nuværende Ejendom, en anden for Enden af Bomstrædet og en tredje ved Begyndelsen af Piledammen. Udfør Boderne vare Vejene afspærrede ved Stakitporte, der maatte aabnes, hver Gang en Vogn skulde igennem, medens Fodgængere kunde passere igennem en Laage. Enhver, der kom udefra, maatte betale Told, "Sise", af alle indførte Varer: Fødemidler, Halm, Brændsel, Sten, Huder, Klædevarer o. s. v. Da Møllerne laa udenfor Afspærringen, maatte der f. Eks. betales Afgift af alt Mel, der brugtes i Byen. Det var naturligvis meget generende, og det var derfor en lige saa hæderlig som yndet Sport at smugle Varer ind. Om Natten kunde det være forbundet med Vanskelighed at blive lukket ind, naar Betjenten sov haardt, navnlig var der en Betjent ved Navn T, der plejede at sove sin Rus ud i Boden; ham var det ikke let at faa vækket. Man vil forstaa, at Toldvæsenets Personale maatte være langt talrigere den Gang. Medens Tjenesten nu besørges af 2 Personer, var deri 1840 ansat 7: en Inspektør, en Kasserer, en Kontrollør og 4 Betjente. De havde desuden at føre Tilsyn med Brændevinsbrænderierne, hvoraf Byen paa det angivne Tidspunkt havde 5; nu er der ingen tilbage. Desuagtet har Byen ikke lidt af Mangel paa Brændevin. I 1885 var der 15 Beværtninger og 15 Steder med Ret til Udskænkning af Spiritus. Nu er Tallet betydelig indskrænket,

men endnu kan man møde enkelte stakkels Menneskevrag, der led Skibbrud i hin Syndflodsperiode.

I 1853 hærgede Koleraen vor Naboby Nykøbing (154 syge, 87 døde). Det var et stort Held, at den ikke fik Indpas i Nysted, uagtet den bogstavelig talt var paa Vej hertil baade til Lands og til Søs. En Postkarl, der havde Tur til Nysted, blev angreben, straks efter at han var sat over til Sundby Færgegaard paa Lolland. Han førtes tilbage til Lazarettet i Nykøbing. D. 16^{de} Juli døde i Havnen af Kolera en Krydstoldbetjent, der Dagen forud var afsejlet fra Nykøbing; men dette Tilfælde gav ikke Anledning til Smitteoverførelse, og Byen blev saaledes fri for Besøg af den uhyggelige Gæst.

Den berygtede "lollandske Feber", der var saa almindelig paa denne Ø i de 6 første Tiaar af forrige Aarhundrede, var forholdsvis lidet udbredt i Nysted, hvad der uden Tvivl skyldtes den temmelig høje Beliggenhed og tørre Jordbund.

I hygiejnisk Henseende priser allerede Pontoppidan Nysted for dens gode Drikkevand, "der er bedre end paa de fleste andre Steder i Laaland«. Dette udelukker jo ikke, at Vandet lejlighedsvis kan blive smitteførende, som i 1889, da en enkelt inficeret Brønd blev Kilden til en Tyfusepidemi (16 syge, 2 døde).

Apotek har Nysted haft siden 1827, da Bevilling til at drive et saadant gaves *Salomon Meyer Trier*, den samme, der senere oprettede den bekendte Medicinalhandel i Pilestræde i København. Apoteket var indtil 1833 beliggende lige overfor Kirken, Adelgade Nr. 100; nævnte Aar flyttedes det til sin nuværende Plads, Adelgade Nr. 28.

"Nysted Kirurgikat", der omfattede de nuværende Saksjøbing og Maribo Lægedistrikter, var oprettet 1789. Distriktskirurgen boede i Nysted til 1809, derefter i Saksjøbing og fra 1832 i Maribo. 1869 deltes Embedet, og det nu bestaaende "Saksjøbing-Nysted Lægedistrikt" med Bolig i Saksjøbing oprettedes.

I 1870 indrettedes efter Dr. Lützens Initiativ to Sygestuer i et lille Hus, Østergade Nr. 3, der tilhørte Kirken og udlejedes for 48 Kroner aarlig. Det hele var yderst primitivt, som man kan tænke sig. I 1896 opførtes et Sygehus med 14 Senge, udmærket smukt og frit beliggende ved Enden af Fiskergade. 1908 behandledes 168 Patienter.

Under Krigen i 1864 var der Lazaret paa Aalholm. Naar Dampskibet kom med saarede og syge, leverede Nystederne Vogne og strøede Halm paa Vejen, de skulde køre. De viste i det hele taget Patienterne megen Deltagelse, bragte dem Vin og andre Forfriskninger, og mange ældre bevare endnu gode Minder fra den Tid.

Borgerforeningen havde allerede fra Nytaar sat en Firskillingsubskription i Gang, og efter Krigen afholdtes Basar til Fordel for Invaliderne og de faldnes efterladte ligesom i Stiftets andre Byer. Jeg kan ikke nægte mig den Tilfredsstillelse, at meddele en Liste over de Summer, disse Basarer indbragte i de forskellige Byer:

Maribo	4,725 Rdlr	50 Skill.
Nykøbing	3,627	- 29 -
Nysted.....	3,514	- 48 -
Nakskov.....	2,873	- 35 -
Sakskøbing	2,781	- 44 -
Rødby	2,519	- 17 -
<u>Stubbekøbing.....</u>	<u>1,817</u>	<u>- 4 -</u>
Tilsammen	21,858 Rdlr	5 Skill.

Det er et smukt Resultat i en saa lille By - den Gang den næstmindste i Stiftet - det vidner om en betydelig Offervillighed.

I 1860erne og Begyndelsen af 70erne havde Nysted en ret god Periode, idet navnlig Kornhandelen tog Opsving. Der udskibedes ca. 40.000 Tdr. Korn om Aaret (i Slutningen af 90erne kun omtrent 20.000) Byen havde den Gang et temmelig stort Opland, der strakte sig næsten helt hen til Sundby Færggaard mod Øst og vesterpaa over halvvejs til Rødby. Derfor kunde store Kornforretninger trives.

Den største var *Chr. Bønnelyches*. Han var en Skolelærersøn fra Radsted, født 1816. 1846 etablerede han sig i Nysted, hvor hans Købmandsforretning voksede til et betydeligt Omfang i den rigtige gammeldags, pompøse Stil. Om Efteraaret kunde Bøndernes Vogne holde i en lang Række fra Kornmagasinerne i Adelgade (Nr. 11 og 18) helt ud til Ormebanken paa Herritslevvejen. Den store Butik (25*13*6½ Alen),

han byggede 1868, var den Gang Stiftets største. Han var gift med Kirstine f. Bønnelyche (f. 1829 d. 1902). 1880 flyttede han til København, hvor han døde 1898, 82 Aar gammel.

Ogsaa *Adrian Bekker* (f. 1826 d. 1890) havde en betydelig Forretning. Han var gift med Marie Gudmundsen (f. 1829 d. 1883), Datter af Sognepræsten i Nysted.

Men snart forandrede Forholdene sig. Broen over Guldborgsund byggedes 1867, og ad den droges en stor Del af det østlige Opland til Nykøbing.



CHR. BØNNELYCHE.

1874 aabnedes den lollandske Bane (Linien Ore-hoved-Nykøbing var allerede taget i Brug 1872). Navnlig Tværbanen fra Bandholm over Maribo til Rødby skadede Nysted, idet der oprettedes Filialer fra Maribo ved Stationen i Holeby, hvor tilmed Brødrene Frederiksen i 1872 havde opført en Sukkerfabrik. Disse Forhold bevirkede, at Størsteparten af Bønderne vesterpaa vendte Nysted Ryggen og søgte til Holeby.

Disse Lemlæstelser kunde Nysted ikke taale; det tog da ogsaa en Ende med Forskrækkelse. I Februar 1879 gik Bønnelyche og Bekker fallit. Den nærmeste Foranledning var Firmaet Nyeland & Benzons store Fallit i København. Det vakte ligefrem Bestyrtelse; man kunde ikke gøre sig fortrolig med den Tanke, at Bønnelyche, Byens Matador, der i Virkeligheden i mange Aar havde været den sty-

rende og raadende, - at han var styrtet ned fra sin Højde. Maaske følte man sig dog en lille Smule stolt over Fallitens Storhed, $\frac{1}{2}$ Million! det var slet ikke daarligt for saadan en Lilliputby. Men det gik slemt ud over mange. Der var mange Skyldnere til Boerne, og Folk var ligesom indfiltrede i hinanden; toges der fat i een, fulgte en hel Hoben andre med. Forholdene havde vistnok ikke været rigtig sunde.

Nu kom der en trang og tung Tid for Byen. Ude paa Landet oprettedes Brugsforeninger rundt omkring, og bestandig flere Haandværkere

af alle Professioner nedsatte sig i Landsbyerne. Hvad skulde der dog blive tilovers for Nysted? Stemningen var trykket, og der holdtes Møder for at drøfte, hvad der kunde gøres for Byens Opkomst. Adskillige pudsige Forslag fremkom; men de fleste Stemmer samlede sig i Raabet paa en Jærnbane. Faar vi bare en Jærnbane, saa bliver al Ting godt, forsikrede Sangvinikerne. Hvormange Jærnbanemøder have vi ikke haft i den sidste Menneskealder, hvormange Komiteer har der ikke været nedsat, og hvormange Projekter er der ikke fremkommet! Dog fik vi foreløbig ikke den længselsfuldt attraaede Bane. Imidlertid vegeterede Byen videre; den gik ikke til Grunde; lidt efter lidt viste der sig - saa ubegribeligt det end er - en umiskendelig Opgang. Trods alle onde Varsler havde Byen redet Stormen af.

Af de Mænd, der i Tidsafsnittet 1860-80-90 spillede en mere fremtrædende Rolle, har jeg ovenfor nævnt Købmændene Bønnelyche og Bekker, og jeg skal nedenfor særlig omtale Pastor Christiani, Dr. Lütken og Skibsbygger Sparre. Til dem, der i forrige Slægtled bidroge til at give Livet i Nysted dets Præg, hørte ogsaa Prokurator *H.G. Nordberg* (f. 1826 d. 1897), Organist *A. Andresen* (f. 1828 d. 1883), der var en kunstnerisk begavet Musiker, og Familien Schwensen: Brødrene Købmand *Frits S.* (f. 1830. d. 1886) og Byfogedfuldmægtig, Kanceliraad *Sofus S.* (f. 1834 d. 1897), Sønner af Byfogden. Til denne Kreds af Mænd kan ogsaa regnes daværende Godsinspektør paa Aalholm, Justitsraad *M. Alstrup* (f. 1833).



CARL EMIL CHRISTIANI.

C. Emil Christiani (f. 1817 d. 1901) var Sognepræst her fra 1871-86. Han var en højt begavet og meget aandslivlig Mand, "Danmarks mest veltalende Præst" er han bleven kaldt. Han udfoldede en ikke ubetydelig Forfattervirksomhed, blev valgt ind i Byraadet og sørgede for, at Byen ikke henfaldt i Dvale.

Dertil bidrog ogsaa *George Lütken* (f. 1839 d. 1906), der praktiserede som Læge i Nysted fra 1866 -79 og navnlig indlagde sig stor Fortjeneste ved



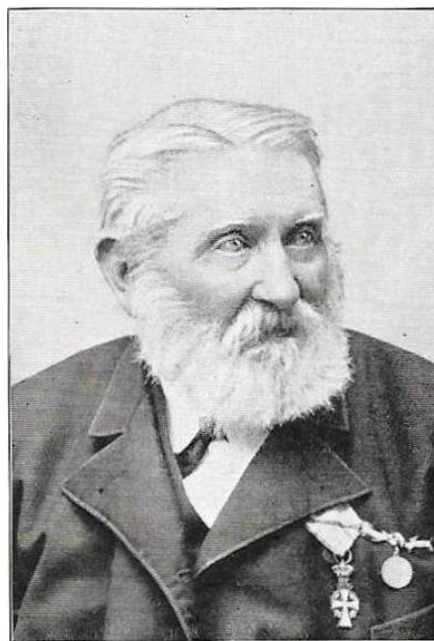
GEORGE LÜTKEN.

sin utrættelige Virksomhed som Formand for Industri- og Haandværkerforeningen. Efter at være flyttet til København beskæftigede han sig hovedsagelig med litterært Arbejde.

Frederik Rudolf Sparre (f. 1826 d. 1904) var i 33 Aar (1858-91) et virksomt Medlem af Kommunalbestyrelsen. Han var en anerkendt dygtig Skibsbygger, byggede flere Fartøjer for Regeringen og forsynede de herværende Fiskere med Baade af fortrinlig Type. Naar et Skib skulde løbe af Stabelen paa hans Værft, var det en Festdag for Byen. Der var fuldt af Tilskue-re, og naar Skibet fra Beddingen var gledet ud paa Søen, udbrød Forsamlingen i Hurraraab. Da først vendte Mester Sparre sig om; han havde hidtil staaet med Ryggen til, og han var, som han selv sagde, det eneste Menneske i

Nysted, der aldrig havde set et af Sparres Skibe løbe af Stabelen.

Hvem skulde dog troet, at den ellers saa rolige og støtte Mand kunde blive nervøs! Han var i det hele taget en original Personlighed med mange Interesser, især for Naturvidenskab og Arkæologi; han var en stor Blomsterelsker, og det var ham, der 1868 anlagde Spadserevejen ved Stranden og lod Lindetræerne*) og Busketterne plante. Han var dertil en godgørende og hjælpsom Mand, Veteran fra Treaarskrigen - havde været med ved Fredericia d. 6^{te} Juli 1849 - dekoreret med Ridderkorset.



F. R. SPARRE.

*) Omtrent samtidig (1869) fik Dr. Skouboe af Byraadet Tilladelse til at plante en Række Lindetræer paa G1. Torvs Vestside (Træerne paa de andre Sider plantedes 1877). De have nu opnaaet en anseelig Størrelse og tage sig godt ud, men de give altfor megen Skygge og gøre Husene mørke og fugtige.

I den ovenfor skildrede Tidsperiode indtraf der en Naturbegivenhed, som jeg ikke kan lade uomtalt, uagtet den ikke i særlig høj Grad berørte Nysted. Jeg sigter til Stormfloden d. 13^{de} November 1872. De vældige Vandmasser, der under en langvarig nordvestlig Storm vare opstemte i den botniske, finske og rigaiske Bugt, dreves, da Vinden slog om til Orkan af NØ., ned i Østersøens sydvestlige Hjørne. De brød ind over Sydfalsters flade Tange og skyllede efter at have sprængt Digerne milevidt ind over det sydlige Lollands lave Kystland. At Nysted, uagtet Vandet steg 8 Fod, slap saa forholdsvis uskadt fra denne Katastrofe - Skaden vurderedes til 900 Rdlr. - skyldes den høje Beliggenhed. Ved Raadhuset er Højden over Havet ca. 40 Fod. Allerede d. 26^{de} Novbr. havde man i Nysted indsamlet 1517 Rdlr. 3 Mark og 13 Skill. til de vandlidte. Dette viser - ligesom det Side 39 anførte Eksempel, at Nystederne have Hjerte for andres Nød, og at de trods deres ringe Evne give med rund Haand, naar deres Medfølelse vækkes.

Den politiske Bevægelse, der tog saa stærk Fart i 80-90erne, mærkedes selvfølgelig ogsaa i Nysted; men Bølgerne gik dog maaske ikke fuldt saa højt som mange andre Steder. Udslag af Ufordragelighed og Fanatisme iagttoges ikke. Byen var den Gang som Helhed konservativ og saaledes i politisk Henseende staaende i Modsætning til den omgivende Landkreds.

Ved Folketingsvalg	1886	afgaves for Højre	72	for Venstre	14	Stemmer
-	1892	-	150	-	22	-
-	1895	-	159	-	31	-

Nysted hører til Maribo Amts 3^{die} Valgkreds med Valgsted i Saksøbing. Paa Valgdagens Morgen er der stort Røre, Vogn efter Vogn ruller ud af Byen belæsset med Vælgere. Henad Aften vende de tilbage, under Jubel og Hurraraab, naar de bringe Sejren hjem, ganske stilsfærdigt i modsat Fald - og dette sidste er jo det sædvanlige.

I de senere Aar er Socialdemokratiet vokset stærkt og er blevet en Faktor af ikke ringe Betydning. Socialdemokratisk Forening for Nysted og Omegn stiftedes 1899 og tæller nu ca. 150 Medlemmer. Formand er Byraadsmedlem, Skræddermester *M. Ulriks*. Ogsaa Fagforeningsvæsenet

er naaet hertil, og Arbejdslønnen har været i jævn Stigning. Først henimod 1890 ophørte den Uskik, at en Pægl Brændevin in natura udgjorde en Del af Daglønnen *).

Selvom Nysted endnu ikke fik sit Ønske om direkte Jærnbanelforbindelse med Omverdenen opfyldt, kunde det dog ikke undgaas, at Baneanlægene paa Lolland-Falster maatte udøve en kendelig Indflydelse ogsaa paa Trafikken her i Byen. Beliggenheden blev mindre afsides;



DILIGENCEN NYSTED—NYKØBING.

det var lettere at komme baade til og fra. Medens man tidligere kunde have Fornemmelsen af at være gemt og glemt i en Afkrog - en Følelse, der ganske vist undertiden kunde virke freldeligt og dulmende paa Sindet - saa blev man nu lidt efter lidt draget ind i Tidens pulserende Liv. Det stillestaaende og ravnekrogsagtige blev mindre fremtrædende; det gammeldags, specifikt Nystedske, det individuelle Særpræg, om jeg saa maa sige, udviskedes til en vis Grad.

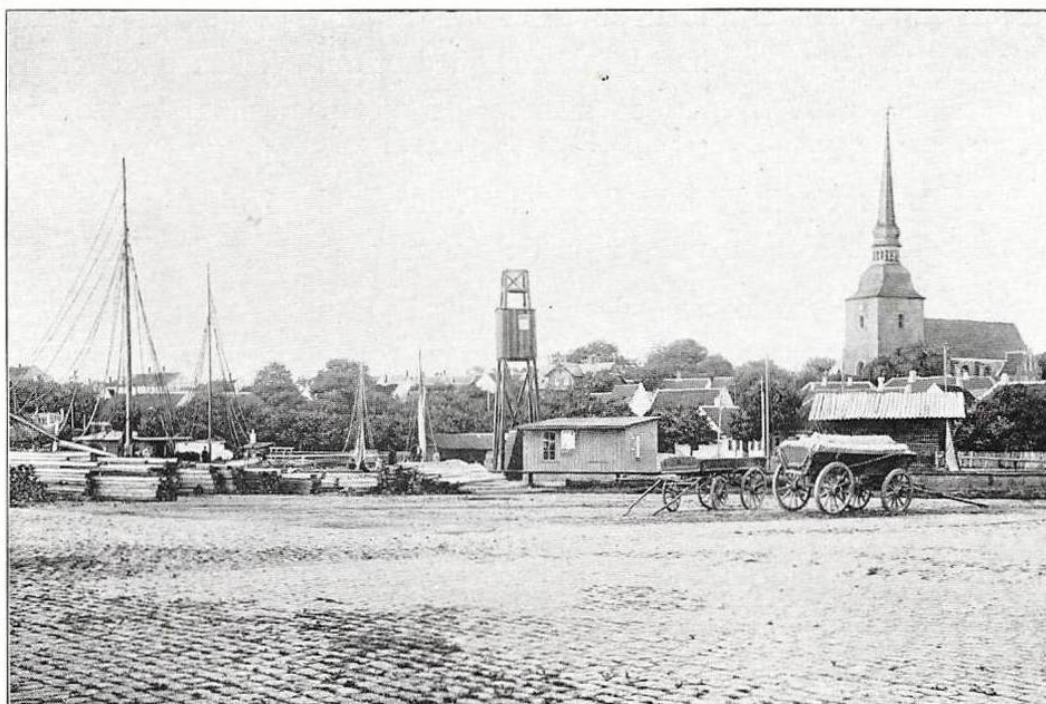
*) *C.A. Hansen*: Om Spiritusforbruget i Nysted og Omegn. Medicinalberetn. for den danske Stat 1905 S. 225.

Siden 1872 have vi 2 Gange i Døgnet haft Postvognsforbindelse med Nykøbing, hvorfra saa Rejsen kan fortsættes pr. Bane til Hovedstaden. 1830 kørte Postvognen - en almindelig, stiv Arbejdsvogn - kun 2 Gange om Ugen. 1840 var der 4 Gange ugentlig Forbindelse, de 2 Gange dog ridende, saa at Passagerer ikke kunde medtages. Fra Aaret 1860 gik der hver Dag en Enspænderkaleche med Plads for 2 rejsende til Nykøbing. Saa endelig i 1872 sattes den nuværende gule, lukkede Diligence til 4 Personer i Gang. Det betragtedes som og var virkelig ogsaa et storartet Fremskridt. Tiden er imidlertid løbet fra den, og den sætter forvænte Nutidsmennesker paa en haard Taalmodighedsprøve. Vi kan godt forstaa, at i de "gode, gamle Dage", da man skulde rejse paa samme langsommelige Vis hele Vejen fra København, da begav man sig ikke ud paa en saadan Færd, medmindre man havde højst nødvendigt Ærinde at besørge. Ovenikøbet skulde man i Baad eller Rofærgesættes over to Vande, saa at Rejsen under gunstige Forhold medtog 2-3 Dage. Det kunde endda hænde, at naar man en Aftenstund var nær ved Maalet, saa maatte man ligge Natten over i Frejlev, da Vejen ikke altid kunde passeres i Mørke. Endnu i Aaret 1860 ankom der ikke mere end 187 rejsende med Posten, medens Antallet Aar 1900 var steget til 1920. Af Breve indløb der til Nysted Postkontor i 1860 ca. 18,000, i 1900 ca. 131,000.

Et Modbillede til Fortidens Befordringsvæsen danner den Automobilfart, der fra Sept. 1903 med nogle Afbrydelser holdtes i Gang til Jan. 1906 af et Aktieselskab. Paa en god halv Time til Nykøbing, det var brilliant! Mindre morsomt var det dog, naar der gik Brud paa Maskinen - og det skete hyppigt - for saa risikerede man at komme for sent til Toget; eller naar Motoren ikke formaaede at tage Bakkerne, saa at Passagererne maatte staa ud og skyde paa. Og ligefrem uhyggeligt var det, naar den lunefulde Bil fandt paa at gaa i Grøften eller endog gjorde Forsøg paa at sætte over Rækværket paa Christian IX's Bro for at styrte sig i Sundet. Foretagendet kunde ikke betale sig, og man maatte atter finde sig i at jolre i den gamle "gule". Den kan man da trøstigt betro sig til. En Gang skal dog Hestene være luntede af Sted uden Kusk; men de kendte deres Pligt og stoppede ved Posthuset som sædvanlig.

Telegraf fik Nysted 1869. Den første Bestyrerinde var den under Pseudonymet "Clara Raphael" bekendte Forfatterinde *Mathilde Fibiger*; hun blev her dog kun et Aarstid. Telefon have vi haft siden 1886.

Adgangen fra Søsiden har ogsaa sine Mangler. Det volder "Rødsand", det $3\frac{1}{2}$ Mil lange Rev, der i omtrent 1 Mils Afstand fra Land, i en svag Bue fra V. til Ø. strækker sig fra Hyllekrog tæt ind til Syd-spidsen af Falster. Omtrent lige Syd for Nysted er det afbrudt af et $\frac{1}{2}$ Mil bredt Sejlløb, delt i de saakaldte "Vestre"- og "Østre-Mærker", hvoraf det sidste har en Dybde af ca. 8 Fod. Større Fartøjer maa styre igennem Kroghaveløbet imellem Grunden og Falster. Indenfor Revet er



NYSTED SET FRA HAVNEPLADSEN.

der dybt Vand, og igennem "Noret" er der et ca. 12 Fod dybt og indtil 85 Fod bredt, noget bugtet, afprikket Sejlløb, der fører ind til Havnen. Her er der fra 9 til 12 Fods Dybde og en Svajelplads af 150 Fods Diameter. Aar 1900 blev der foretaget en større Opmuddring og Uddybning.

Indtil 1807 var der regelmæssig Færgefart til Heiligenhafen i Holsten. Efterat være indstillet genoptoges den for en Tid for privat Regning. Den udførtes med 2 Jagter. I Nysted var der "Børtdag" hver Søndag Morgen Kl. 7, og om Torsdagen gik Fartøjet fra Heiligenhafen. Fra 1882 til 1901 anløb Dampskibet "Ørnen" (D.F.D.S.) hver Uge Havnen paa Tur fra København, og hver anden Gang gik det videre til Lübeck. Siden

1902 gaar en lille Fragtdamper "Guldborgland" en Gang ugentlig til København. Før den regelmæssige Dampskibsfart sattes i Gang, var der en Del Fragtfart paa København med Sejlskibe. Et af de sidste var gamle "Mariane", en Slup, der ejedes af Skipper Aug. Klotz. Den var saa uheldig paa en Rejse at grundstøde ved Falster, hvilket var mere end det gamle Skrog kunde taale; den gik helt i Stykker.

Nysteds Handelsflaade er meget lille, kun bestaaende af et Par Smaafartøjer. Alligevel anløbes Havnen af ikke saa faa baade Sejl- og Dampskibe, de fleste mindre Skuder, men dog ogsaa enkelte større saasom tremastede Skonnerter og Barkentiner. Om Efteraaret udføres i store Pramme, slæbte af Bugserbaade, ca. 5 Mill. Pund Sukkerroer til Fabrikken i Nykøbing.

Et ikke ubetydeligt Fiskeri drives her fra Byen; i Nysted leve 7,2% af Befolkningen af dette Erhverv imod 1,5% i samtlige Stiftets Købstæder. Sildefiskeriet slaar ofte fejl. I Efteraaret 1907 fiskedes der dog med 14 Baade ca. 24,000 Ol Sild til en Værdi af 20,000 Kr. Et andet "Fiskeri", der fra Arilds Tid har været drevet i Nysted, er Sælhundefangsten. Disse Dyr holde til i store Flokke paa Rødsand. I 1801 oprettedes et Selskab, der fik Privilegium paa at fange dem. I Foraaret 1802 ihjelslog 4 Mand i Løbet af faa Timer 915 Stykker. Nu til Dags er Fremgangsmaaden en anden; de fanges i Ruser, i hvilke de drukne. De to Fiskere, H. Andersen og Landt, der give sig af med denne Fangst, have tilsammen et Udbytte af omtrent 200 Hunde om Aaret, hver især gennemsnitlig til en Værdi af 7 Kr. Der er udsat en Præmie paa 3 Kr. paa hver Hale, der indsendes til zoologisk Musæum. Thi Sælhundene ere meget skadelige for Fiskeriet; de hades og forfølges derfor af Fiskeren ligesom Kragerne af Jægeren.

Dersom Rødsand ikke havde været og lagt Hindringer i Vejen for Sejladsen, vilde Nysted utvivlsomt have været en Havneby af Rang. Som det er, har Byen ingen rigtig Saltvandsduft over sig. Man kunde næsten, tro at have en Indsø for øje, saa roligt plejer Vandet at være, fordi, Rødsand virker som en mægtig Bølgebryder. Men naar Blikket glider ud over Østersøens vide Flade, møder det dog Billedet af det store Hav.

Forretningslivet har, som vi have set, været underkastet skiftende Skæbner i Tidens Løb. H.H. Suhr er omtalt ovenfor. Som hans samtidige kan nævnes Købmand *Heidenheim* (Adelgade Nr. 22), hvis Familie

ligesom den Suhr'ske hørte til Aarestrups nærmeste Omgangskreds; enkelte af Rimbrevene ere adresserede til den. Ogsaa Bønnelyches og Bekkers store Købmandsforretninger have allerede fundet Omtale. Af andre Købmænd i den Periode kan nævnes *W.E.B. Jensen* - Fader til Landstingsmand, Højesteretssagfører *P.G.C. Jensen*, og *Otto Skouboe* - Broder til Lægen og Fader til Justitsraad *S. Skouboe*, Viceprovst paa Regensen. Firmaet *Sidenius* etableredes 1851 og er endnu i fuld Virksomhed. *Rossings* Købmandshandel grundlagdes 1856 og er oparbejdet til et betydeligt Omfang. Siden 1883 har *S. Wichmand*, der overtog den gamle Bønnelyche'ske Forretning, hævdet den første Plads. Af hans mangesidige Bedrift er Trælasthandelen en af de betydeligste i Stiftet. 1893 anlagde han et Savskæreri; det brændte d. 13^{de} Juli 1901, men opbyggedes igen. Smedemester *J. Jensens* Værksted er snart i 100 Aar gaaet i Arv fra Fædre til Sønner og har foranlediget Navneforandring af Gaden; den hed fordem "Koderstræde") (se Resens Atlas), medens nu dens officielle Navn er "Smedestræde". Ogsaa Smedemester *Westrup-Gleje* har en gammel Forretning, taget i Arv fra Faderen, ligeledes Garvermester *Bishoff* og Blikkenslager *Danielsen*, og Familien *Eriksen*, Fader og Sønner, forsynede Byen med Kød hele sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Et Haandværk, som det er gaaet stærkt tilbage med, er Væveriet. For 30 Aar siden var der 6 Vævere i Byen, endnu tidligere skal der have været 12-14. Nu er der kun een tilbage, for hvem Professionen dog kun er et Bierhverv. De have ikke kunnet staa sig i Konkurrencen med Fabrikanterne.

Skolevæsenet, som vi forlod efter Indflytningen paa Raadhuspladsen (S. 27), lededes ved Midten af forrige Aarhundrede af en Førstelærer, der tillige var ordineret Kateket, og 2 andre Lærere, den ene tillige Organist, den anden Kordegn. Den første Kateket var *Poul Chr. Sining*, fra 1848 til 53, da han maatte tage sin Afsked. Han udvandrede til Amerika, blev Professor i skandinaviske Sprog ved New-Yorks Universitet og udgav et Par meget udbredte historiske Skrifter**). 1873 nedlagdes Kateketembedet, og der beskikkedes en Overlærer med kongelig Udnævnelse. 1876 forøgedes Lærerpersonalet med en Lærerinde. Ved Siden af den offentlige Skole har der bestaaet en Del private Skoler, saaledes i 1850-60erne

*) Koder eller Kaader d. e. Husmand.

***) *Ivar Kirkegaard*: Kort Omrids af Dansk-Amerikanernes Historie. Illustr. Tid. 1909 Nr. 41, S. 522.

Frøken *Wederkinch's*, der nød megen Anseelse. Derefter oprettedes en Realskole, der i mange Aar førte en haard Kamp for Tilværelsen under skiftende Bestyrere, indtil dens Bestaaen sikredes ved en af Undervisningsministeriet under 1ste Juni 1908 stadfæstet Overenskomst med Kommunen. D. 31^{te} Decbr. 1908 var der i Nysted 180 skolepligtige Børn, deraf 130 i den offentlige Skole, 27 i Realskole og 21 i Pogeskoler.

Til stor Gavn for Byen har Gedes Legat været. Ved Fundats af 7^{de} Decbr. 1886 traadte "Havnefoged Gedes Enkes og Søns, fhv. Universitetskvæstor, Etatsraad Gedes Legat til Bedste for Nysted By" i Virksomhed. Renten (ca. 2500 Kr. af Kapitalen (ca. 60,000 Kr.) uddeles i Portioner a 160 og 80 Kr. og derunder til værdige trængende: Enker, ugifte Kvinder, enlige Mandspersoner, Tyende, til Brudeudstyr og Konfirmationshjælp.

Af Foreninger har Nysted adskillige. I 1852 dannedes "Haandværkerforeningen". Den var i den første Tid stærkt optagen af Opposition imod Næringsloven og sluttede sig til Købstædernes Adresse imod denne. 1868 indstiftedes ved Dr. Lützens Initiativ "Industri- og Arbejderforeningen". De to Foreninger bestod ved Siden af hinanden, af og til stærkt rivaliserende, indtil de d. 7^{de} Novbr. 1876 enedes om at slutte sig sammen og gaa op i en ny Forening ved Navn "Industri- og Haandværkerforeningen", hvis første Formand var Dr. Lütken, Siden 1884 har Formandspladsen været beklædt af Smedemester *J. Westrup Gleje* (f. 1851). Foreningen lader afholde belærende Foredrag og undertiden selskabelige Sammenkomster, bl. a. ligesom flere andre Foreninger "Juletræ". (Jeg er bange for, at Nutidens Børn blive noget blaserede overfor Juletræer). Den sammenkalder til Møder for at drøfte Sager af kommunal Interesse" driver en teknisk Skole, der 1903 fik sin egen Bygning, og har et Bibliotek med Udlaan paa henved 2000 Bind.

Borgerforeningen, stiftet 1863, har til Formaal, at "understøtte Medlemmerne under Sygdom og ved Dødsfald". Den lod 1877 "Borgerstiftelsen" i Bagstrædet opføre i den Hensigt at indrette Friboliger; men endnu er Hensigten ikke fuldt opnaaet. Fra 1889 har Smedemester *J. Jensen* (f. 1833) været Formand.

Vaabenbrødreafdelingen skriver sig fra 1862; Formand: Politibetjent, Dbm. *Dahlskov*; de danske Forsvarsbrødre fra 1884; Formand siden 1888 Murmester *R. Holch*. En ny Haandværkerforening dannedes 1885, Hundredemandforeningen 1891.

Den anerkendte Sygekasse oprettedes 1901; Medlemsantal d. 31^{te} Decbr. 1908: 256; Formand Brødkusk *L. Rasmussen*.

Den herværende Skytteforening danner Maribo Amts 7^{de} Kreds; Formand: Byfogedfuldmægtig, Cand. jur. *Colind*. Der er et Fugleskydningsselskab, en Sportsforening med Tennisbane, en Roklub, der har rejst et Baadehus,

"Hver 14^{de} Dag" er en litterær, musikalsk, selskabelig Forening, der samler sine Medlemmer 2 Gange om Maanedn til Aftenunderholdning. Her er endvidere en Sangforening under Overlærer *Knudsens* Ledelse, en Folkeuniversitetsforening, der traadte i Virksomhed i Fjor, et Kvindesamfund (af 301 Vælgere, der stemte ved Byraadsvalget d. 11^{te} Marts 1909, vare de 121 Kvinder). Afholdsforeninger dukke af og til op, men forsvinde i Regelen hurtigt igen.

Jo vist er vi ganske godt med. Men Livet her i Byen har dog hidtil været præget af en klædelig Beskedenhed og Tarvelighed, da meget faa have Raad til at slaa stort paa. Folk holde nok af at more sig; men det maa ikke koste for meget. Der har fra gammel Tid hersket en vis hyggelig, gemytlig Tone; Beboerne følte sig nærmere knyttede til hinanden end i de større Menneskesamfund; Stands- og Klasseforskel var mindre fremtrædende, og der var ikke tilstrækkeligt Stof til at danne Kliker af. Jeg kommer uvilkaarlig til at udtrykke mig i tempus præteritum; thi jeg har paa Fornemmelsen, at Tiderne er noget i Færd med at forandre sig.

I det nye Aarhundrede er der først at optegne den omfattende Istandsættelse, som Kirken blev Genstand for Anno 1900 under Professor H.V. Holms sagkyndige Ledelse. Der var gaaet Svamp i Gulvet og det øvrige Træværk. Dette fornyedes, hvor det gjordes fornødent, og i Grunden lagdes Grus og Skærver og øverst Cement med afpudset Overflade. Det Pappenheimske Kapel, der 1862 var blevet tilmuret, aabnedes igen og indrettedes, efterat Kisterne (S. 18) vare blevne overflyttede til Kapellet paa Nordsiden, til Sakristi. Kirkens Indre, der hidtil havde været holdt i en kedelig graagul "Køkkenfarve", hvidtedes, hvad der i høj Grad bidrager til, at Rummets fine Harmoni kommer til sin Ret. Sognepræsten, Pastor *Graae*, nærrede en levende Interesse for Arbejdet og havde megen Del i dets heldige Gennemførelse.

Var det forøvrigt ikke paa Tide, at der indsattes et Værgeraad, der kunde værne vore smukke gamle Kirkebygninger imod Mishandling og Forsømmelse?

1902 anlagdes et Acetylgasværk. Hidtil - siden 1868 - havde Gaderne været oplyste ved Petroleumslygter. Før 1868 var der slet ingen Gadebelysning. Folk, der vilde vove sig ud i Mørket, maatte hjælpe sig med Haandlygte. Endnu henimod 1840 vare ikke alle Gader brolagte, men kun forsynede med en Række Sten i Midten til Brug for Fodgængere. Hovedgaden var vel brolagt i hele sin Bredde, men saa ujævnt og knudret, at det var højst ubekvemt at færdes paa den. Den forbedredes grundigt i 1870, da Købstaden i Forening med Amtet - den er "Landevejsgade" - lod den belægge med hugne Sten, og saa godt blev Arbejdet udført, at den endnu, 40 Aar derefter, afgiver, en upaaklagelig Bane.

I Efteraaret 1902 erhvervede Byen "Skansejorden" ved Mageskifte med Lensgreve Raben-Levetzau, der i Stedet for fik de saakaldte "Ler-

grave". Skansejorden havde tidligere hørt til Præstegaardens Avling, der var bleven bortsolgt 1890. Den var derefter delvis bleven beplantet med Birk og Naaletræer. Nu anlagdes her et smukt Anlæg med Træer og Sirbuske, der siden har været til megen Glæde for Byens Beboere. Dets Tilbliven skyldes ikke mindst Borgmester *Holcks* Ihærdighed og varme Interesse for Sagen.

D. 22^{de} August 1906 var Nysted iført sit bedste Festskrud, og ved Adelgades Nordende var oprejst en Æreport. Kongen vilde nemlig paa Vej til Aalholm passere Byen. Den har maaske aldrig rummet saa mange Mennesker; thi alle Vegne fra vare Landboerne strømmede til. Kongen modtoges med stor Begejstring.

I 1906 afholdtes der Folketælling. Det viste sig, at Nysted havde 1457 Indbyggere. I 1901 var Tallet 1411. Det er en Tilvækst paa 46; men da Fødselsoverskuddet i det mellemliggende Tidsrum havde været 79, maa 33 Personer være udvandrede. Det er altsaa paa ingen Maade nogen imponerende Fremgang. Men Nysted har jo heller aldrig under sin 500aarige Bestaaen gjort Tilløb til at blive Storstad; den har beskedent holdt sig paa det jævnest mulige, som efterfølgende Opgivelser udvise:

1672.....691 indb.	1870.. 1336 indb.
1769.....486 indb.	1880.. 1438 indb.
1801.....690 indb.	1890.. 1414 indb.
1840.....933 indb.	1901.. 1411 indb.
1860...1261 indb.	1906.. 1261 indb.

Selvom Nysted saaledes altid har hørt til Rigets mindste Købstæder, saa har den dog i Fortiden ikke været fuldt saa ringe, som det ved første Blik ser ud til. Naar man betænker, at København ved Midten af det 17^{de} Aarhundrede kun havde 25.000 Indvaanere og i det hele taget kun nogle ganske faa Købstæder her i Landet over 1000, saa ere Nysteds henved 700 slet ikke at foragte."

I 1801 var Nysted Nr. 4 af Stiftets 7 Byer, idet baade Maribo, Saksøbing og Stubbekøbing vare mindre. I 1840 var den sunket ned til Nr. 5, idet Maribo ganske havde taget Luven fra den. 1870 staar den næstnederst, kun seende Stubbekøbing over Hovedet, og i 1880 indtager den laveste Plads i Rækken. Her maa den sagtens finde sig i at

blive staaende; men den maa søge sin Trøst i, at den af Danmarks 76 Købstæder dog er Nr. 70, saa at altsaa 6 ere endnu mindre.

Men er Byen fattig paa Mennesker, saa er den derimod rig paa Jord. Dens Grund udgør henvend 1000 Tønder Land, nøjagtig 983, hvoraf 49 Bygrund og 934 Markjorder. Den staar her i Stiftet kun tilbage for Rødby*), der har det kolossale Areal af næsten 5000 Tdr. Medens der i Danmark gennemsnitlig falder 1,8 Td. Land paa hver Købstadejendom, har Nysted $3\frac{1}{2}$ og Rødby ikke mindre end 17. Af Nysteds omtrent 1500 Indbyggere bo ca. 300 paa Marken.



PARTI AF ADELGADE I NYSTED.

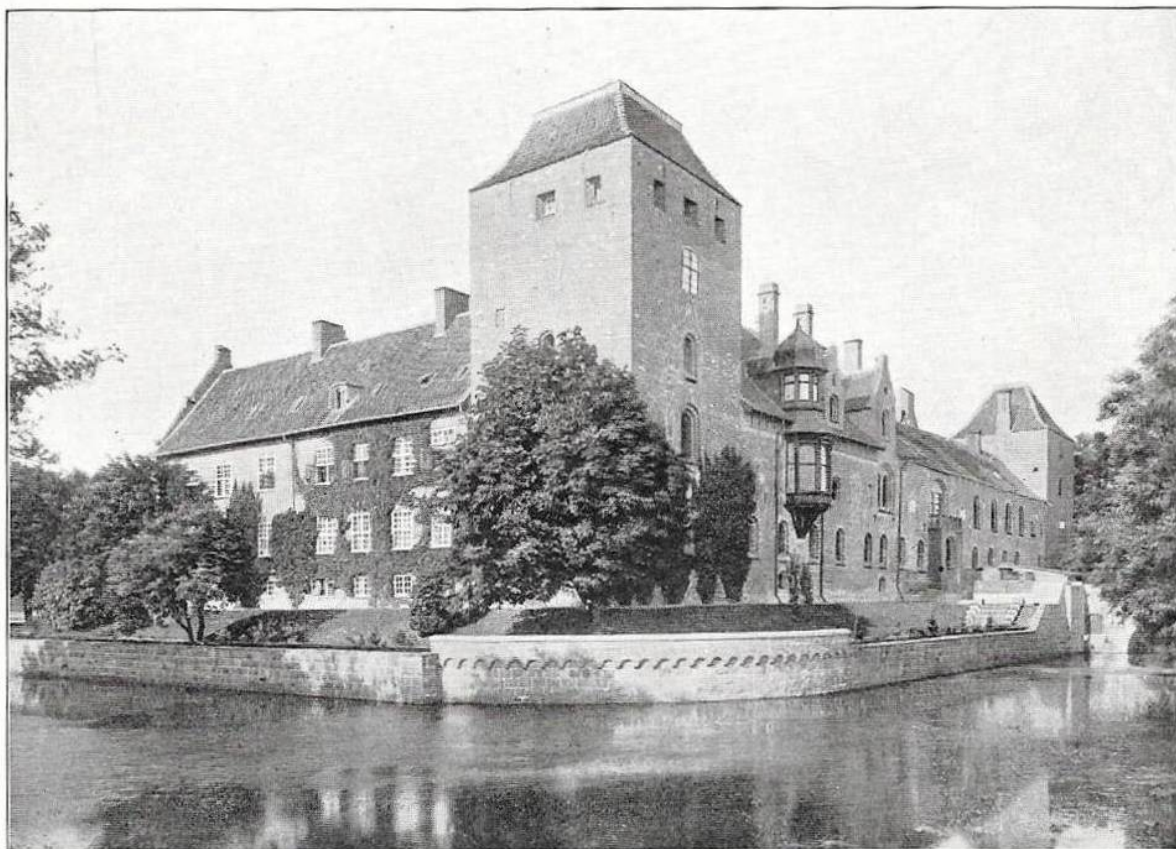
Jorden er gennemgaaende af god Beskaffenhed, lermuldet og vel egnet for Hvededyrking, undtagen paa "Bækkeskoven", hvor Boniteten vistnok er lidt ringere. Her har der, som Navnet antyder, tidligere staaet Skov, der fortsatte sig ind i de tilgrænsende Sogne og strakte sig helt ned mod Roden Skov. Et Par smaa Levninger af dette Skovparti ere

*) Nakskov har ganske vist 1043 Tdr. Markjorder men altsaa dog relativt betydelig mindre end Nysted.

endnu tilbage i Kettinge "Søndrehave". I Strandmarkerne findes i 4-8 Alens Dybde et Underlag af Kridtler med indlejret Flint og ca. 5% Sand. Det vil muligvis med Fordel kunne udnyttes til Cementfabrikation.

Nysted ligger temmelig højt - 20-40 Fod over Havet - ved en lille Vig af Østersøen. Den har det i Længden; imellem Endepunkterne i Nord og Syd er der 1600 Alen. Den lange Hovedgade hedder "Adelgade" - paa Kortet i Resens Atlas kaldes den "Lanegade eller Nørregade". - Ud fra den gaa korte Stræder til begge Sider, mod øst førende til Østergade, mod Vest til Havnen og Aalholm. Gaderne ere. smalle; men Husene ere lave, næsten alle i een Etage og forsynede med Haver, saa her er frit og luftigt. Bygningsstilen er saa tarvelig som vel muligt, men i al sin Beskedenhed ret tiltalende; den vil ikke gøre sig bemærket, ikke give sig ud for mere, end den er. Hvad der kan opnaas i arkitektonisk Henseende ved ganske smaa, næsten umærkelige Midler, viser den fordringsløse, men, dog saa fornemme Facade, der efter Arkitekt Tvedes Tegning opførtes for et Par Aar siden ved Ombygningen af Godskontoret (Adelgade Nr. 60). En anselig Bygning er "Villa Marina", som den norske Digter Andreas Munch 1878 lod opføre efter Tegning af Professor Dahlerup. Der er kønne Gadepartier og enkelte morsomme gamle Gaardinteriører (Adelgade Nr. 17 og 22 "Heidenheims Gaard" -). Spadserer man nedenom Haverne langs Rørsøen, faar man et i de frodige, stærkt skraanende Haver, og øverst oppe ser man brøstfældige, men maleriske Sidebygninger skyde sig ud paa høje Jordvolde eller Stensætninger. Det skønne Kirkespir hæver sig højt over de lave Huse, og mod Vest, kun 5 Minutters Gang fra Byen, forbunden med denne ved en Dæmning, "Piledammen", ligger Aalholm med sine ældgamle, vejrbidte Mure og de nye stilfulde Tilbygninger, som den nuværende Besidder har ladet opføre, med sine smukke Alleer og stort anlagte Park. Naar Solen er gaaet ned, og Slottets mørke Silhouet tegner sig imod den klare Himmel, medens dets Spejlbillede vibrerer i det blanke Vand, da er det et Skue af betagende, stemningsfuld Virkning. Det er vel nok dette Nabo-skab til Aalholm, Nysted kan takke for det talrige Fremmedbesøg, der navnlig Sommer-søndage befolker dens Gader og Beværtningssteder. Men Byen selv har en køn Beliggenhed, og dens nærmeste Omegn er fri for den

Fladhed, der ellers kendetegner det lollandske Landskab. Nysted er nemlig bygget paa den sydøstlige Udløber af den lave Rygning, der strækker sig paa skraa igennem Lolland, og hvis andet, nordvestlige, Endepunkt er Bavnehøj i Birket Sogn.



AALHOLM.

I 500 Aar har Nysted ført en stille, ubemærket Tilværelse; den har til Tider kæmpet haardt for Udkommet, men dog i det hele kunnet glæde sig ved en jævn og nøjsom Tilfredshed. Uden storeOmvæltninger eller mærkbare Begivenheder ere Aarene gledne og ere blevne til Aarhundreder, et halvt Aartusinde.

Staar Byen nu ved et Vendepunkt? Jærnbanelinien til Nykøbing er afstukken, og om et Aarstid eller to have vi Jærnbanen. Vil den blive til Gavn eller til Skade? Det kommer an paa, om Strømmen af Mennesker, Gods og Guld vil gaa den rigtige Vej, d.v.s. til Nysted og ikke bort fra os. Vi unde vore kære Naboer i Storstaden Nykøbing en god Fortjeneste, men ikke, at de skulle tage hele Profitten.

Gid Nysted maa gaa en lys og lykkelig Fremtid i Møde!

BILAG

Byraadet 1909.

Borgmester H. Holck, Formand, f. 1843.
Godsinspektør A. Schrader, f. 1857, valgt 1899.
Købmand S. Wichmand, f. 1859, valgt 1903 (og 1888-1900).
Avlsbruger J. Larsen, f. 1859, valgt 1909.
Fisker Anker Larsen, f. 1864, valgt 1909.
Skræddermester M. Ulriks, f. 1868, valgt 1909.
Bogtrykker P. Larsen, f. 1879, valgt 1909.
Barber Høffer, f. 1844, valgt 1909.

Skolekommissionen 1909.

Provst Faartoft, Formand.
Bogtrykker P. Larsen.
Smedemester J. Westrup-Gleje.

Overligningskommissær.

Købmand H. Rossing.

Ligningskommissionen 1909.

Dyrlæge J. Christensen, Formand.
Sadelmagermester Larsen.
Avlsbruger Ludv. Jensen.
Gartner Bønsdorff.
Arkitekt Andresen.
Købmand Thorgejr Sidenius.

Hjælpekassen 1909.

Lærer Larsen, Formand.
 Fru Pastorinde Graae.
 Avlsbruger Ludv. Jensen.
 Arbejdsmand Lauritz Andersen.
 Barber Schelde.

Værgeraadet 1909.

Provst Faartoft, Formand.
 Overlærer Knudsen.
 Apoteker Aabling Thomsen.
 Avlsbruger J. Larsen.
 Stiftsfysikus Hansen.

Menighedsraadet 1909.

Provst Faartoft, Formand.
 Fru K. Rossing.
 Fru Stiftsfysikus Hansen.
 Fru Dyr læge Hansen.
 Murmester R. Holch.
 Borgmester Holck.
 Godsinspektør Schrader.

Byfogder.

Peder Riis ca. 1725.
 Aagaard † 1787.
 Jens Chr. Gierløv, 1787, adjung. 1770, afsk. 1808.
 Søren Chr. Prom 1808, d. 1828.
 Jens Schwensen, Justitsraad, 1828, afsk. 67 (f. 1797 d. 1874).
 Niels Valdemar Lassen 1867 d. 92 (f. 1817).
 Harald v. Holck 1892 (f. 1843).

Sognepræster.

Jørgen Ull
 Anders Clausen Wildere.
 Mads Christensen.
 Niels Wulf ca. 1554.
 Søren Bøg 1572 (d. 1607 som Sognepræst i Kettinge).

Mag. Jakob Povelsen Bager 1584-93. Oluf Stud 1594-1618.
 Mag. Knud Madsen Lerche, Provst 1618-66 (f. 1593).
 Oluf Knudsen Lerche, Provst, 1666 d. 82.
 Albert Rhold 1682 d. 96.
 Mag. Peder Jensen Bøgvad, Provst 1696 d. 1727.
 Jens Danielsen Winther 1727 d. 1745 (f. 1690).
 Peder Ephraim Monrad 1745-57, forflytt. til Idestrup.
 Daniel Huusfeld 1757-1779.
 Chr. Frederik Volkersen 1779-85.
 Thomas Hee 1785 d. 1790.
 Mag., Prof. Frantz Skov 1790, afsk. 1811 d. 1825.
 Frederik Vilhelm Volkersen 1812 d. 1817.
 Joh. Ludv. Gottlieb Gesner 1817 d. 1831.
 Andreas Winge 1832 d. 1840.
 Søren Georg Garde 1840-1844, forfl. til Horslunde.
 L. A. Nissen 1844 d. 1848.
 Thorgejr Gudmundsen 1849 d. 1871 (f. 1794).
 Carl Emil Christian i 1871, afsk. 1886 (f. 1817 d. 1901).
 Provst Michael Cosmus Bornemann Nielsen 1886-1897, forfl. til Vemmelev (f. 1848).
 Hakon Victor Graae 1897 d. 1907 (f. 1848).
 Johannes Faartoft 1908, Provst (f. 1856).

Kapellaner.

Niels Jensen Staureby 1618-20, tillige Rektor.
 Christen Ebbesen Lemvig 1620-27. Ligeledes.
 Jakob Christensen 1646.
 Oluf Knudsen Lerche 1649, siden Sognepræst.
 Hans Mortensen 1672.
 Jesper Jensen Osted 1691.
 Niels Andersen Schytte 1717.
 Mag. Janus Castrup 1724, forh. Rektor i Nykøbing, siden Sognepræst i Kippinge.
 Ludvig Jakobsen Reyss 1730 d. 1734, tillige Rektor.
 Niels Horn 1742.
 Henrik Smith 1746.
 Povel Grum Arnkiel 1791, siden Sognepr. i Saksøbing.
 Andreas Lymann 1774, siden Sognepræst i Næstved, 1790 i Horslunde.

Ludvig Müller Kap. pro loco 1872-77, Sognepræst i Horslunde.
 Chr. Hostrup Spur 1877-83. Sognepr. i Lyderslev.
 Johannes Lebech 1883. Provst, Sognepr. i Holbæk.
 Frithiof Børresen 1906, afsk. 1907, tillige Sognepr. i Herritslev.
 Hans Carl Chr. Holger Fønss 1907, ligeledes.

Rektorer ved Nysted latinske Skole.

Ejler Ottesen Bang, afsk. 1578, siden Sognepr. i Asperup.
 Hans Nielsen Vingaard 1578-87. Sognepr. i Ryde.
 Jensen Teuxen ca. 1600.
 Niels Jensen Staureby 1618-20, tillige Kapellan.
 Christen Ebbeson Lemvig 1620-27, ligeledes.
 Mads Hansen Prip 1627-31. Augustinus Hansen, 1631.
 Peder Rasmussen Rud 1632-33.
 Søren Jensen Tornov 1640-46.
 Jakob Christensen 1646-50.
 Knud Christensen Brun 1650. Sognepr. i Rødby.
 Mads Jakobsen Lerche 1650-54.
 Rasmus Simonsen Alrø 1655. Sognepr. i Kettinge.
 Christen Mortensen 1664.
 Povel Danchel 1671. Rektor i Nakskov.
 Laurits Petersen Hvas 1682 d. 86.
 Oluf Jensen Lund 1686-9 Konsumptionsforpagter.
 Lorentz Christoffer Bildsø 1691- 99. Sognepr. i Kettinge.
 Daniel Valentiner Ernst 1704-13. Kapell. i Østofte.
 Niels Sølle 1714-22. Sognepr. Bogø.
 Mag. Peder Jonsen 1722-29, Rektor i Nykøbing d. 1757.
 Ludvig Reyss 1729. Kapellan i Nysted d. 1734.
 Hans Mossin 1734-40. Sognepr. i Gunslev.

Lærere ved Borger- og Almueskolen.

Ordinerede Kateketer og Førstelærere:

Poul Chr. Sinding 1848-53.
 Søren Sommer Gjessing 1853-62.
 Worsøe 1862-73.

Overlærere.

Jens Olsen 1873-86. Overlærer i Varde (f. 1840).
 H. Olesen 1887-98. Overlærer i Aarhus (f. 1842).
 Viggo Knudsen 1898, tillige Organist (Andenl. 1886-98), f. 1860.

Andenlærere.

A. Andresen 1847 d 1883, tillige Organist (f. 1828).
 Matthiassen 1883 d 1886, ligeledes, (d. 1855).
 Viggo Knudsen 1886-98, derefter Overlærer, (d. 1860).
 Dalgaard 1899.
 Jens Emil Larsen 1900 (f. 1870).

Tredielærere.

Pedersen til 1847, tillige Kordegn.
 Frost 1847-83, ligeledes.
 August Nørretranders 1883, afsk. 1903, ligeledes (f. 1844 d. 1904).
 Carl Chr. Wissing 1905, ligeledes, d. 1878.

Lærerinder.

Julie Jochumsen 1873, afsk. 1907 (f. 1839).
 Ingeborg Sakstorph 1907 (f. 1884).

Bestyrere af den private Realskole.

Ravn til 1876.
 Brandt til 1883.
 Højer.
 Bøggild til 1898.
 Pinborg 1898-1904.
 M. C. Madsen 1904 (f. 1866).

Forstandere ved Nysted Højskole.

Larsen 1891-93.
 Asger Højmark 1893-95 (Valgmenighedspræst i Aarhus).
 Lilbæk 1895-1900.
 Hans Hansen 1900-1902.

Postmestre.

Bjerring, Kaptejn, afsk. 1822.

H.H. Petersen 1822-26, tillige Toldkasserer.

H. Wulff*) 1826-36, forfl. til Sakskøbing.

T. Schmidt 1836-4;0.

Magnus v. Staffeldt 1840 d. 1877 (f. 1805).

Chr. Meyer 1877 d. 1889, tillige Kæmner (f. 1830).

Rudolf Zacharias Andersen 1890, tillige Telegrafbestyrer (f. 1854).

Toldvæsenet.

Winding, Inspektør til 1839.

Theodor Brunnemann 1839, afsk. 1865, Toldforvalter (f. 1794 d. 1867).

Kontrollører.

Haas til 1867.

Kleist 1867-70.

Schønfeldt 1870, afsk. 1881 (f. 1817 d. 1890).

C.M.C. Heesch 1881, afsk. 1902 (f. 1832 d. 1907).

J.F.W. Nielsen fra 1902 (f. 1859).

Bestyrere af Telegrafstationen.

Frøken Mathilde Fibiger Jan. 1869-April 1870.

Frøken Schoppe 1870-72.

Frøken Laura Bønnelycke 1872-75.

Frøken Vieth 1875-1901.

Postmester Andersen 1901. Kæmnere.

W. Thuge 1838-43, Skomager.

Mogensen, Bagemester.

J. Hassing**), afsk. 1870 (d. 1873).

Chr. Meyer 1871, d. 89, tillige Postmester.

Fr. Chr. Poulsen 1890, tillige Sagfører, Branddirektør og Kirkevæрге.

*) Hans Datter Jensine Christiane Wulff (f. 1815 t 1888) blev gift med Lensgreve Julius Raben til Aalholm (f. 1804 t 1879).

**) *Hassing* og Hustru *Margrethe Sofie f. Thorsen* stiftede 1873 et Legat til Fordel for trængende Haandværkere i Nysted og Enker efter saadanne. Kapitalen, der var 1000 Rdlr., skal staa og trække Renter, indtil den er vokset til 5000 Rdlr.

Distriktskirurger i Nysteds Kirurgiat.

J.A.H. Weiskopff 1789-1801.

Johan Carl Ludvig Wittaseck 1802 - d. 1809.

Praktiserende Læger.

Niels Brock Byrstring d. 1829.

Carl Ludvig Emil Aarestrup 1827-38, til Sakskøbing (f. 1800 d. 1856).

Carl Julius Voltelen 1839-42, fl. til Nykøbing F. (d. 1815).

W. F. Feilberg 1838-39, fl. til Nykøbing F. (d. 1809).

Niels Chr. Paulsen 1838-d. 1856 (f. 1795).

Jens Skouboe 1858 d. 1870 (f. 1815).

George Fr. Andre Lütken 1866-79, fl. til Kbhvn. (f. 1839 d. 1906).

Gustav Valentiner 1870-73, fl. til Køge (d. 1837).

Otto Petersen 1873-74 fl. til Frederiksberg (f. 1846 d. 1907).

Victor Franz Nachtegal Haderup 1873, fl. til Nakskov og Kbhvn. Dr. med., Professor (f. 1845)

Carl Adam V. S. Hansen 1875, Dr. med., Stiftsfysikus (f. 1847).

Johan Peter Georg Johansen 1879 (f. 1852).

Bendix Michael Jørgensen Krogh 1905 (f. 1876).

Dyrlæger i Nysted.

Jens Hansen fra 1873 (f. 1848).

Johan Christensen 1884 (f. 1861).

Apotekere i Nysted.

Solomon Meyer Trier 1827-30.

Bøyesen*) 1830-37.

Scheel 1837-38.

Peter Fr. Bagge 1838-48.

Møllmark.

Frode Camillus Pontoppidan 1848 d. 1871 (f. 1812).

Enkefru Inez Pontoppidan 1871-76.

Julius Ch. A. Pontoppidan 1876-79 (d. 1881).

Lorenz Mørk-Hansen 1879-83, fl. til Bogense.

Anthon M. D. Andersen 1883-93.

Niels Aabling Thomsen fra 1893 (f. 1867).

*) En Søn af ham, Cand. pharm. Johannes Hack Bøyesen (f. 1833 d. 9/7 1909) har testamenteret sin formue til Oprettelsen af et Børnehjem i Nysted.

Lensmænd paa Aalholm.

Kirsten Kule 1364-70.
 Werner Mennekove 1388.
 Jens Olufsen 1398.
 Erik Krummedige 1420.
 Oluf Axelsøn Thott 1446.
 Johan Trille 1449.
 Mogens Ebbesøn Galt 1463.
 Johan Venstermand 1499.
 Anders Tegemat 1504.
 Hans Krase 1511-17.
 Otto Krumpen 1518.
 Søren Stampe 1524.
 Otto Holgersen Ulfstand 1525.
 Jørgen von der Wisch 1528-35.
 Johan Rantzau 1538.
 Knud Gøye til Kærstrup 1540.
 Erik Rosenkrands til Kærstrup 1551.
 Jørgen Rud til Vedbygaard 1552.
 Mogens Erichsen Mormand til Bramslykke 1550-70.
 Albert Oxe til Krænkerup t 1577.
 Hack Ulfstand til Heckebjerg, Rigens Raad, 1592.
 Friderich Hobe*) til Boserup.
 Anders Dresselberg**) til Vognserup (g. m. Karene Skinkel).
 Knud Urne til Aarsmarke 1610 (g. m. Mergrete Grubbe)***).
 Lauritz Grubbe til Gammelgaard 1618.
 Christoffer Urne til Aarsmarke, Rigens Kansler, 1629.
 Palle Rosenkrands til Krænkerup 1640-44.
 Just Friderich von Pappenheim til Søholt 1644-49.
 Friderich Barnewitz til Rudbjerggaard 1651.
 Philip Jochum Barstorf 1654:

*) Skænkede 1593 med sin Hustru, Sidsel Urne, Nysted Kirke en liden Sølvkande (findes ikke mere).

**) Skænkede 1605 i Forening med Knud Urne Nysted Kirke en Prædikestol, som endnu benyttes.

***) forældre til Regitse Urne, gift med Just Friderich von Pappenheim (S. 22).

RETTELSER:

Side 17, Lin. 6 f. o.: „8072 Pund“, læs: „984 Pund“.

Side 23, - 4 f. n.: "stodderkongen", læs: "Stodderfogden".

